

Započinjanje života u Australiji

Dobro došli u

Tasmania

Bosanski
Bosnian

Januar 2009. godine

Datum izdanja: januar 2009. godine

Telefonski brojevi: Telefonski pozivi koji počinju sa 1800 su besplatni ako se zove sa privatnog telefona, a ako zovete iz govornice tada je cijena ista kao i za lokalni poziv. Brojevi koji počinju sa 13 ili 1300 spadaju u cijenu lokalnog poziva. Neki brojevi koji počinju sa 1300 i 1800 mogu se samo koristiti kada se zove iz područja koje je izvan glavnog grada. Za pozive sa mobilnih telefona važe cijene za mobilne telefone.

Za brojeve koji ne počinju sa 13,1300 ili 1800: Ako zovete iz inostranstva, okrenite pozivni broj za Australiju 61, zatim pozivni broj područja koje zovete isključujući 0, pa onda broj telefona. Ako zovete unutar Australije, ali se nalazite izvan države ili teritorije, okrenite pozivni broj područja i onda broj telefona.

Pravna napomena: Iako su se Department of Immigration and Citizenship (Ministarstvo za useljeništvo i državljanstvo) i njegovi saradnici trudili osigurati da materijal u ovoj knjižici bude tačan u vrijeme objavljivanja, knjižica obuhvata i određene informacije koje se redovno mijenjaju. Ni Ministarstvo ni njegovi saradnici ne prihvataju nikakvu odgovornost u slučaju da neko pretrpi gubitak ili štetu zato što se oslonio na informacije date u ovoj knjižici.

Sadržaj

Uvod	5
1. Stvari koje treba uraditi odmah nakon dolaska u Australiju	6
A. Predajte zahtjev za broj poreznog dosijea	6
B. Prijavite se u Medicare i razmislite o uzimanju privatnog zdravstvenog osiguranja	7
C. Otvorite bankovni račun	7
D. Prijavite se u Centrelink	8
E. Kontaktirajte Službu za zdravstvene preglede (Health Undertaking Service)	8
F. Registrujte se za školu engleskog jezika	8
G. Upišite djecu u školu	9
H. Predajte zahtjev za vozačku dozvolu	9
2. Pomoć oko engleskog jezika	10
Usluge prevođenja i tumačenja	10
Učenje engleskog jezika za odrasle	11
3. Službe za hitne slučajeve	14
Policija	14
Kola hitne pomoći	14
Vatrogasna služba	14
Ostali brojevi za hitne slučajeve	15
4. Gdje se obratiti za pomoć	16
Usluge oko naseljavanja za nedavno pristigle doseljenike	16
Adult Migrant English Program (AMEP)	16
Etničke i društvene organizacije	16
Programi naseljavanja u Tasmaniji	17
Početna pomoć za osobe sa humanitarnom vizom	17
Multikulturalna Tasmanija	18
Usluge za mlade osobe	19
Pravna pomoć	19
Nasilje	20
Prava potrošača	20
Lokalna općina	21
The Australian Government Regional Information Service (AGRIS)	21
Humanitarna pomoć u hitnim slučajevima	21
Traženje rodbine	22
Savjetovanje u kriznim situacijama putem telefona	23
Brak i ostali odnosi	23
Psihološka pomoć za osobe koje su pretrpjele mučenje i traume	24
‘Beskamatni’ krediti – za kućanske aparate / namještaj i spajanje članova porodice po humanitarnom osnovu	24
Finansijske usluge	24
Tax help (Pomoć oko poreza)	25
5. Australijski običaji i zakoni	26
Obaveze i vrijednosti	26
Jednakost i antidiskriminacija	26
Kriminalni prekršaji	27
Vožnja	29
Korištenje droga, pušenje i konzumiranje alkohola	30
Čovjekova okolina	30
Životinje	31
Upoznavanje ljudi i komuniciranje	31
Pristojno ponašanje	31
Odjeća	32
Uobičajeni australijski izrazi	32

6. Stanovanje	33
Unajmljivanje privatne kuće ili stana	33
Prava i obaveze podstanara	34
Kupovina kuće ili stana	34
Smještaj u hitnim slučajevima	34
Državni smještaj	35
Osnovne usluge za domaćinstva (priklučci)	35
7. Zapošljavanje	37
Traženje posla	37
Usluge Job Network-a	37
Više informacija	38
Kvalifikacije	38
Radni uslovi (prava radnika/poslodavca)	40
Program penzione štednje (Superannuation)	40
Oporezivanje	41
Nekretnine u inostranstvu, investicije i prihod	42
8. Socijalna pomoć	43
Centrelink isplate	43
Period čekanja	43
Isplata za pomoć u krizi osobama sa humanitarnom vizom	44
Isplate pomoći za porodice	44
Mlade osobe	45
Neko ko će u vaše ime obavljati poslove sa Centrelinkom ili Uredom za pomoć porodici ..	45
Prava i odgovornosti	45
Službenici Multikulturalne službe pri Centrelinku	45
Više informacija	46
9. Transport	47
Javni transport	47
Privatna vozila	47
10. Obrazovanje i usluge čuvanja djece	48
Usluge čuvanja djece	48
Škole	48
Djeca koja ne govore engleski jezik	Error! Bookmark not defined.
Tumači	49
Upis	49
Stručno obrazovanje	49
Skills Tasmania, u okviru Ministarstva obrazovanja, može imati korisne informacije o organizatorima obuke, šegrtovanju i praksi:	50
Univerziteti	50
Studentske kartice	50
11. Zdravstveni sistem	51
Medicare	51
Centrelink Health Care Card	51
Privatno zdravstveno osiguranje	51
Medicinska pomoć	52
Društveni zdravstveni centri	53
Mentalno zdravlje	54
Usluge za osobe koje dolaze iz kulturološki i lingvistički različitih područja	54
Sigurnost djece i prevencija nezgoda	54
Vakcinacija	54
Stomatološke usluge	55
Služba za zdravlje djece i roditelje	55
Ostale usluge	55
Žensko zdravlje	56
Korištenje usluga njege za starije osobe	56

Federalni Care Link centri	57
Ostale informacije.....	58
12. Rekreacija i sredstva informisanja	59
Vanjske aktivnosti.....	59
Sredstva informisanja.....	59
Internet.....	60
13. Ministarstvo za useljeništvo i državljanstvo.....	61
Australijsko državljanstvo	61
Resident Return Visa (Residentne povratne vize)	62
Dolazak članova porodice u posjetu u Australiju.....	62
14 Lokalna uprava i društvene usluge	63
Društvene usluge	63
Multikulturalne usluge.....	63
Biblioteke.....	63
Ostale usluge	63
Više informacija	63

Uvod

Dobro došli u Australiju, posebno u Tasmaniju!

Australijska vlada, državne, teritorijalne i lokalne vlasti Australije, zajedno sa nevladinim agencijama, pružaju stanovnicima Australije širok opseg usluga. Ova knjižica će Vam dati osnovnu ideju o vrsti usluga i pomoći koje su dostupne, kao i o tome gdje možete potražiti savjet.

Ova knjižica je namijenjena svim potencijalnim i tek pristiglim doseljenicima u Australiju, a posebno doseljenicima sa stalnim boravkom, osobama koje su stigle po humanitarnom osnovu, te njihovim sponzorima i davaocima usluga. Doseljenici koji su došli po izbjegličkom ili humanitarnom osnovu također treba da pogledaju informacije koje je Department of Immigration and Citizenship (Ministarstvo za useljništvo i državljanstvo - DIAC) pripremio baš za njih.

Uvijek će biti teško postići da se informacije u ovoj knjižici odnose na sve čitaoce. Važno je napomenuti da neki doseljenici sa stalnim boravkom i većina osoba sa privremenom vizom nemaju pravo na sve usluge.

Molimo Vas odvojite vrijeme i pažljivo pročitajte ovu knjižicu. Uvjereni smo da će Vam koristiti kada počnete novi život u Australiji. Trebate koristiti najnovije izdanje koje možete dobiti od mnogih organizacija za naseljavanje kao i na internet stranici '*Living in Australia*' (Život u Australiji) www.immi.gov.au/living-in-australia. Preporučujemo Vam da najprije pročitate poglavlja 1- 4. Ona govore o stvarima koje su od posebne važnosti za Vas u toku prvih sedmica.

Problemi sa kojima ćete se suočiti na početku svog novog života u Australiji kompleksni su i promjenljivi. Postojeće izazovi, ali i nagrade. Na kraju, Vaš uspjeh će zavisiti od Vaših vlastitih napora, te od dobre volje onih koji žele da Vam pomognu. Dobro došli i sretno!

1. Stvari koje treba uraditi odmah nakon dolaska u Australiju

Sljedeća lista sadrži neke važne stvari koje trebate obaviti što je moguće prije. Označite ih čim ih uradite.

Vaša Kontrolna Lista	✓
A. Predati zahtjev za Tax File Number (porezni broj)	☐
B. Prijavite se u Medicare i razmislite o uzimanju privatnog zdravstvenog osiguranja	☐
C. Otvoriti bankovni račun	☐
D. Prijaviti se u Centrelink	☐
E. Kontaktirati Službu za zdravstvene preglede (Health Undertaking Service)	☐
F. Registrovati se za školu engleskog jezika	☐
G. Upisati djecu u školu	☐
H. Predati zahtjev za vozačku dozvolu	☐

Pogledajte Poglavlje 2, *Pomoć oko engleskog jezika* za informacije o uslugama tumačenja i pismenom prevodu dokumenata.

Pogledajte Poglavlje 4, *Kome se obratiti za pomoć* za informacije o organizacijama koje vam mogu pomoći oko pitanja vezanim za naseljavanje.

A. Predajte zahtjev za broj poreznog dosijea

Prvo ovo uradite. Da biste mogli primati dohodak u Australiji trebate imati **Tax File Number (TFN)** (porezni broj). Dohodak obuhvata nadnice ili platu na radnom mjestu, državne isplate, te novac zarađen od investiranja uključujući kamate na štedne račune.

Kako predati zahtjev za porezni broj

U Australiji možete nazvati **Australian Taxation Office (ATO)** i tražiti da vam pošalju prijavni formular. Ili, možete predati zahtjev za porezni broj na ATO web stranici 24 sata dnevno, 7 dana u sedmici. Prijavni formulari se mogu dobiti i u uredima Centrelink-a ili Australian Taxation Office (ATO) (Australijskom poreznom uredu). Njihovi podaci se nalaze u telefonskom imeniku 'White Pages'.

Australian Taxation Office (ATO) - Kontakt podaci:

Telefon	13 2861
Predavanje zahtjeva putem interneta	Online registracija za pojedince
Predavanje zahtjeva ličnim putem	Lokacije ATO ureda
	Lokacije Centrelink ureda
ATO web stranica	www.ato.gov.au

Pogledajte Poglavlje 7, *Zapošljavanje*, za detaljnije informacije o oporezivanju.

B. Prijavite se u Medicare i razmislite o uzimanju privatnog zdravstvenog osiguranja

Australijska vlada pruža pomoć za pokrivanje medicinskih troškova putem šeme koja se zove **Medicare**. Vlada također subvencionira troškove lijekova u okviru programa Pharmaceutical Benefits Scheme (PBS). Zdravstvene usluge Medicare i PBS pruža Medicare Australia.

Možda imate pravo da se učlanite u Medicare i da odmah dobijete pristup uslugama zdravstvene njege i programima. To uključuje besplatno liječenje u državnim bolnicama, pomoć oko troškova vanbolničkog liječenja i jeftinije lijekove. **Važno je imati na umu da nemaju svi doseljenici pravo na zdravstvenu zaštitu Medicare, pa zato kontaktirajte Medicare da provjerite imate li na to pravo.**

Medicare ima **Information Kit** (komplet sa informacijama) koji je preveden na 19 jezika, a dostupan je i na engleskom, Brailovom pismu, CD-u i kasetama. U njemu su data objašnjenja o Medicare i drugim državnim zdravstvenim uslugama, te o uslovima koje trebate ispunjavati da biste dobili pomoć i isplate. Nemojte zaboraviti da ga zatražite kada dođete u lokalnu kancelariju Medicare i Informativni centar za doseljenike, ili posjetite njihovu web stranicu

Kako se učlaniti u Medicare

Da biste se učlanili u Medicare trebate otići u kancelariju Medicare nakon 7 do 10 dana po dolasku u Australiju. Ponesite sa sobom pasoš, putne dokumente i vizu za stalni boravak. Ako ispunjavate sve uslove za prijavu, možda ćete dobiti broj svoje Medicare kartice koji ćete koristiti dok ne dobijete karticu, a nju ćete dobiti nakon otprilike 3 sedmice. U većini slučajeva platićete za ljekarsku uslugu, a potom će vam biti refundiran dio troškova. **Ako hitno trebate ići kod doktora**, možete se učlaniti u Medicare a da ne čekate 7 do 10 dana i pri tome tražite privremeni broj (interim number).

Hitna medicinska pomoć je dostupna 24 sata dnevno na odjeljenjima 'Casualty' ili 'Emergency' u državnim bolnicama.

Medicare – Kontakt podaci

Telefon	13 2011
Obraćanje ličnim putem	<u>Uredi Medicare</u>
Priručnik sa informacijama Medicare (prijevod na više jezika)	<u>Priručnik sa informacijama</u>
Medicare web stranica	<u>www.medicareaustralia.gov.au</u>

Pored Medicare postoje razni privatni fondovi zdravstvenog osiguranja sa opcijama koje pokrivaju usluge koje Medicare ne pokriva, kao što su stomatološka njega, većina optičkih usluga i troškovi transporta kola hitne pomoći.

Za više informacija o privatnom zdravstvenom osiguranju pročitajte Poglavlje 11, *Zdravstveni sistem*.

C. Otvorite bankovni račun

U Australiji ljudi drže novac u banci, građevinskom društvu ili kreditnom udruženju. Većina prihoda, uključujući plate, nadnice i državne isplate, uplaćuju se direktno na bankovne račune. Australci koriste bankovne i kreditne kartice u mnoge svrhe.

Preporučuje se da otvorite račun pri banci, građevinskom društvu ili kreditnom udruženju **u roku od 6 sedmica po dolasku** pošto vam za identifikaciju obično treba samo pasoš. Da biste otvorili račun nakon 6 sedmica trebaće vam dodatni lični dokumenti i možete se susresti sa poteškoćama ako nemate dovoljno dokumenata. Javite svojoj banci Tax File Number (vaš porezni broj) da biste izbjegli veće porezne stope na akumulirane kamate.

Za detaljnije informacije o otvaranju bankovnog računa posjetite donju web stranicu.

Smarter Banking – iskoristite svoj novac na najbolji način

www.bankers.asn.au

D. Prijavite se u Centrelink

Pomoć pri traženju posla, isplate socijalne pomoći i drugu pomoć pruža vladina agencija pod nazivom **Centrelink**. Novodošli stanovnici mogu se prijaviti u Centrelink da bi dobili pomoć oko traženja posla, priznavanja inostranih kvalifikacija i pristupa odgovarajućim kursevima. U Centrelinku također možete dobiti prijavni formular za Tax File Number (porezni broj) i pomoć oko predaje zahtjeva Poreznom uredu tako da vam ne kasne isplate. Isplate mogu teći od dana kada kontaktirate Centrelink. Da biste mogli primati isplate od dana dolaska u Australiju, taj isti dan morate uspostaviti kontakt i uložiti zahtjev u roku 14 dana.

Osobe sa humanitarnom vizom imaju pravo dobiti od Centrelink-a Crisis Payment (isplatu za pomoć u krizi). Osoba mora uložiti zahtjev u roku 7 dana od dolaska u Australiju ili kontaktirati Centrelink i obavijestiti o svojoj namjeri da traži isplatu u roku 7 dana nakon dolaska i da potom uložiti zahtjev za isplatu u roku 14 dana. Za detaljnije informacije pogledajte Poglavlje 8, *Socijalna pomoć*.

Ako imate djecu, možda imate pravo na vrstu vladine pomoći koja se isplaćuje porodici kao pomoć za podizanje djece.

Za više informacija pogledajte Poglavlje 2, *Pomoć oko engleskog jezika*, Poglavlje 7, *Zapošljavanje* i Poglavlje 8, *Socijalna pomoć*.

Centrelink – Kontakt podaci

Telefon	13 1021
Informacije na ostalim jezicima	13 1202
Obraćanje ličnim putem	<u>Centrelink uredi</u>
Centrelink web stranica	<u>www.centrelink.gov.au</u>
Za tek pristigle doseljenike	<u>Da li ste se nedavno doselili u Australiju?</u>
Informacije na ostalim jezicima	<u>Centrelink pomoć – mi govorimo vašim jezikom</u>

E. Kontaktirajte Službu za zdravstvene preglede (Health Undertaking Service)

Ako ste potpisali formular za zdravstveni pregled (Formular 815) na zahtjev Ministarstva za useljeničtvo i državljanstvo (DIAC) u inostranstvu, obavezni ste nazvati Health Undertaking Service (Službu za zdravstvene preglede) nakon vašeg dolaska u Australiju.

Čim ih budete kontaktirali, Služba za zdravstvene preglede će vam reći gdje se nalazi najbliža ambulanta (Health Authority Clinic) u kojoj možete obaviti ostale zdravstvene preglede.

Health Undertaking Service **1800 811 334**
(9 – 16 sati, od ponedjeljka do petka)

F. Registrirajte se za školu engleskog jezika

Komuniciranje na engleskom jeziku je od ključne važnosti za uspješno uklapanje u vašu novu sredinu. Ako ne znate engleski, izričito vam savjetujemo da ga počnete učiti čim to bude praktično moguće nakon dolaska.

Kursevi engleskog jezika za novodošle u Australiju organizuju se putem **Adult Migrant English Program (AMEP)** (Programa engleskog jezika za odrasle doseljenike). Kao novi stanovnik, možda imate pravo na besplatnu nastavu engleskog jezika do 510 časova. AMEP

nudi razne opcije tako da možete učiti engleski ako radite, imate porodicu ili imate druge obaveze. Za više informacija, pogledajte Poglavlje 2, *Pomoć oko engleskog jezika*.

G. Upišite djecu u školu

Po australijskom zakonu, djeca od 6 do 15 godina moraju pohađati školu. Morate upisati svoju djecu u školu što je moguće prije. Za više informacija pogledajte Poglavlje 10, *Obrazovanje i usluge čuvanja djece*.

H. Predajte zahtjev za vozačku dozvolu

Ako posjedujete vizu sa stalnim boravkom i imate važeću vozačku dozvolu iz druge zemlje, na engleskom jeziku ili njen službeni prijevod iz prihvatljivog izvora, možete voziti prva 3 mjeseca nakon dolaska. Nakon toga, ako želite da vozite, morate imati odgovarajuću australijsku vozačku dozvolu. Za to obično trebate položiti test znanja, praktični test i testirati vid. U Australiji, vozačke dozvole izdaju vlade država i teritorija.

Ako ne posjedujete vozačku dozvolu iz druge države, morat ćete položiti test znanja (Driver Knowledge Test) da biste dobili vozačku dozvolu za početnika.

Transport Enquiry Service	1300 851 225
Transport website	www.transport.tas.gov.au
Service Tasmania	1300 135 513
Service Tasmania website	www.service.tas.gov.au

Tasmanian Road Rules Handbook (Priručnik sa saobraćajnim pravilima) možete besplatno dobiti u kancelarijama *Service Tasmania* ili na internetu.

Test znanja iz saobraćajnih pravila može se polagati u uredima *Service Tasmania*. Njihovi glavni uredi se nalaze na sljedećim adresama:

Henty House
1 Civic Square
LAUNCESTON

Reece House
48 Cattley Street
BURNIE

134 Macquarie Street
HOBART

4 Terry Street
GLENORCHY

Library
Bligh Street
ROSNY PARK

21 Oldaker Street
DEVONPORT

54 – 56 King Edward Street
ULVERSTONE

Napomena: U Australiji su saobraćajni zakoni te zakoni koji se odnose na vožnju u alkoholiziranom stanju vrlo strogi i morate ih poštovati. Za više informacija pogledajte Poglavlje 5, *Australijski običaji i zakon*.

Za službeni prijevod vozačke dozvole pogledajte Poglavlje 2, *Pomoć oko engleskog jezika*.

2. Pomoć oko engleskog jezika

Usluge prevođenja i tumačenja

Tumačenje

Služba prevođenja i tumačenja (Translating and Interpreting Service (TIS National)) ima tumače za više od 120 jezika i dijalekata. Možete nazvati TIS National po cijeni lokalnog poziva (troškovi poziva sa mobilnog telefona mogu varirati). TIS National je dostupan 24 sata dnevno, 7 dana u sedmici i može pomoći u hitnim slučajevima u bilo kojem dijelu Australije.

Ako ne govorite ili ne razumijete engleski jezik, a trebate razgovarati sa državnom agencijom, tražite od njih da kontaktiraju TIS National da vam pomogne obaviti razgovor sa tom agencijom. Obično se organizuje telefonsko prevođenje, ali ukoliko postoji potreba, vladine agencije mogu organizovati da tumač bude i lično prisutan. Vladina agencija treba platiti troškove tumačenja. Prije nego što nazovete nemojte zaboraviti da provjerite radno vrijeme agencije.

Ako imate poteškoća u razumijevanju telefonskih automatskih informacija, nazovite direktno TIS National i oni će vam pomoći.

Ako vam treba pomoć tumača kada idete kod doktora na pregled, možete ih zamoliti da kontaktiraju TIS National putem prioritetne linije za doktore (Doctor's Priority Line) da angažuju telefonskog tumača. Doktor također može unaprijed angažovati tumača da bude lično prisutan ako je potrebno.

Translating and Interpreting Service (TIS National)

131 450

TIS National website

www.immi.gov.au/tis

TIS National rado prima upite od strane osoba sa stalnim boravkom i australskih državljana koji su zainteresovani da rade kao tumači na ugovor, i da prevode za članove australske zajednice koji govore druge jezike. Ako vladate dobro engleskim jezikom i govorite najmanje još jedan jezik, možda ćete htjeti razmotriti mogućnost da predete molbu za mjesto tumača na ugovor pri TIS National-u. Za ostale informacije kontaktirajte voditelja koji radi na ugovorima pri TIS National-u na telefon 1300 132 621 i raspitajte se o zapošljavanju tumača i radnim uslovima.

Ako želite da kontaktirate Centrelink i treba vam pomoć tumača, nazovite Centrelink na sljedeći broj:

Centrelink (uz pomoć tumača)

13 1202

Centrelink web stranica

www.centrelink.gov.au

Kartica 'Treba mi tumač'

TIS National izdaje karticu 'Treba mi tumač' za osobe koje ne govore engleski jezik i kojima treba pomoć tumača. Kartica, koja može stati u novčanik, ima državni simbol za tumačenje, pomaže osobama koje ne govore engleski jezik da traže tumača kada trebaju komunicirati sa vladinim agencijama, grupama u zajednici i firmama. Osobe koje ne govore engleski jezik mogu samo pokazati karticu da daju znak da im treba tumač.

U prostor na prednjem dijelu kartice može se upisati jezik koji osoba preferira, a na poleđini kartice nalaze se kontakt podaci TIS National-a. Karticu može koristiti svaka osoba u Australiji koja ne govori engleski jezik i kojoj treba pomoć tumača za komunikaciju.

TIS National izdaje ove kartice besplatno raznim vladinim agencijama, grupama u zajednici, te neprofitnim agencijama koje distribuiraju kartice građanima u zajednici koje ne govore engleski jezik. Kartice se mogu naručiti od TIS Client Liaison and Promotions tima putem email-a tispromo@immi.gov.au

Napomena: Generalno, TIS National naplaćuje za svoje usluge pa će za uslugu tumačenja možda trebati platiti iznos.

Prevod vaših važnih dokumenata

Kratak prevod nekih dokumenata na engleski jezik koji su potrebni za vaše nastanjivanje u Australiji možete dobiti besplatno u Department of Immigration and Citizenship (DIAC) (Ministarstvu za useljništvo i državljanstvo). Ovi dokumenti uključuju rodne i vjenčane listove, vozačku dozvolu, obrazovne kvalifikacije i radne preporuke.

Ako želite dobiti besplatan prevod, morate imati stalni boravak u Australiji ili biti australijski državljanin, te morate zatražiti prevod u roku 2 godine od dana dolaska ili dobivanja stalnog boravka. Zahtjev za prijevod dokumenata trebate dati na prijevod preko organizacije Adult Migrant English Programme (AMEP) (pogledajte u produžetku).

Ostale dokumente mogu prevesti akreditovani prevodioci i za ovu uslugu se plaća. Za listu akreditovanih prevodilaca za vaš jezik, posjetite web stranicu National Accreditation Authority for Translators and Interpreters (NAATI)

NAATI Hotline

1300 557 470

NAATI website

www.naati.com.au/

Učenje engleskog jezika za odrasle

Engleski jezik je službeni jezik u Australiji. Ljudi u Australiji govore mnoge jezike, ali da biste u potpunosti učestvovali u društvenom životu u Australiji marat ćete u određenoj mjeri govoriti i razumjeti engleski. Bez engleskog jezika, biće vam teško naći posao i da se osamostalite. Engleski vam je također potreban ako želite postati australski građanin.

The Adult Migrant English Program (AMEP)

Učenje engleskog jezika jedan je od prvih i najvažnijih koraka koje možete poduzeti da biste se uspješno uklopili u australsko društvo i ostvarili svoje ciljeve. Ako ispunjavate uslove, AMEP vam može pružiti osnovnu poduku iz engleskog jezika koja će vam pomoći da se snalazite u svakodnevnim društvenim situacijama, te situacijama na radnom mjestu.

Ako ispunjavate uslove za AMEP, imate pravo na maksimalno 510 časova, ili sve dok ne dostigete zadovoljavajući nivo funkcionalnog engleskog jezika, što god se prvo dogodi od ovog dvoga. Ako imate humanitarnu vizu i ako ste prije dolaska u Australiju imali teška iskustva kao što su mučenje ili ste pretrpjeli traumu, ili imate vrlo nisko školsko obrazovanje, u tom slučaju možda ćete imati pravo na dodatne časove engleskog jezika.

Bićete testirani iz konverzacije, čitanja, pisanja i slušanja da bi se procijenilo da li ispunjavate uslove za AMEP. Ako test iz engleskog jezika nije bio dio procesa kada ste predali zahtjev za useljenje, vaše znanje će biti testirano kada se registrujete za AMEP časove u Australiji.

Morate se registrovati za AMEP kurs kod vašeg organizatora AMEP kursa u roku tri mjeseca nakon dolaska u Australiju ili dobivanja stalnog boravka. Morate krenuti na nastavu u roku godinu dana, ili ćete izgubiti mogućnost da učite engleski pri AMEP-u. Kad se registrujete, možda ćete imati mogućnost da odgodite pohađanje nastave ako briga o porodici, posao ili ostale obaveze otežavaju pohađanje kursa.

AMEP nudi razne načine učenja engleskog jezika. Možete ići na kurseve sa cjelodnevnom ili skraćenom nastavom, u toku dana, navečer ili vikendom. Kursevi se održavaju u gradskim i seoskim područjima. Engleski možete učiti i kod kuće putem dopisnog učenja (Distance Learning) ili uz pomoć kućnog učitelja. Ako imate djecu predškolske dobi, organizator kursa može organizovati besplatno čuvanje djece dok ste vi na nastavi.

Learning) ili uz pomoć kućnog učitelja. Ako imate djecu predškolske dobi, organizator kursa može organizovati besplatno čuvanje djece dok ste vi na nastavi.

Enquiries Line

131 881

AMEP website

www.immi.gov.au/amep

Settlement Services Locator

www.immi.gov.au/living-in-australia/settle-in-australia/find-help/where-to-help/index.htm

Ako se želite registrovati, ili želite saznati da li imate pravo na AMEP kurs, kontaktirajte vaš najbliži centar (kontakt podaci u produžetku)

AMES Hobart

TAFE Tasmania

26 Bathurst Street

GPO Box 2015

HOBART TAS 7001

Tel: **(03) 6233 7119**

Fax: (03) 6233 7914

Web: www.tafe.tas.edu.au/courses/languages/amep.htm

U vašem informativnom centru za doseljenike (Migrant Resource Centre) (vidi Poglavlje 4, *Gdje se obratiti za pomoć*) i Centrelinku (vidi Poglavlje 7, *Zapošljavanje*) možete dobiti informacije o AMEP-u i ostalim načinima usavršavanja engleskog jezika

Ostali načini učenja engleskog jezika

Učenje engleskog jezika organizuje se i u sklopu programa kojeg vodi Department of Education, Employment and Workplace Relations (DEEWR), te državne vlade i vlade teritorija. DEEWR vodi 2 programa učenja jezika za odrasle osobe radne dobi (15 - 64 godine) koji su vezani za zapošljavanje.

Prvi program pod nazivom **Language, Literacy and Numeracy Program (LLNP)** nudi do 800 sati nastave iz jezika, pismenosti i računa osobama koje imaju poteškoća u pronalaženju zaposlenja zbog loše pismenosti ili nepoznavanja engleskog jezika.

Možda imate pravo na **Language, Literacy and Numeracy Program (LLNP)** (Program iz jezika, pismenosti i računa) ako ste već završili AMEP kurs ili nemate pravo na AMEP. LLNP uključuje pisanje, konverzaciju, slušanje i čitanje na engleskom jeziku, matematiku i stručno obrazovanje da bi vam pomogli da nađete posao. Da biste imali pravo na ovaj program morate biti registrovani u **Centrelinku** kao osoba koja traži zaposlenje. Vidi Poglavlje 7, *Zapošljavanje*.

Centrelink

13 1021

Ako ne govorite engleski nazovite

13 1202

LLNP web stranice

www.centrelink.gov.au/internet/internet.nsf/services/literacy_numeracy.htm

Drugi program pod nazivom **Workplace English Language and Literacy (WELL) Program** daje novčana sredstva organizacijama da organizuju poduku za radnike iz engleskog jezika, pismenosti i računa.

WELL Program

1300 363 079

Web stranica

www.deewr.gov.au

DEEWR također pruža intenzivnu poduku iz engleskog jezika tek pristiglim učenicima mlađim od 18 godina koji na to imaju pravo, i to u sklopu programa **English as a Second Language for New Arrivals (ESL-NA) program**. Program ima za cilj da poveća obrazovne mogućnosti i poboljša rezultate tek pristiglih učenika koji dolaze iz neengleskog govornog područja tako što im pomaže da nauče engleski jezik i da se uklupe u državno školstvo.

ESL-NA Program

1300 363 079

Web stranica

www.deewr.gov.au

Kursevi engleskog jezika se organizuju i u ostalim obrazovnim institucijama i centrima u zajednici. Vidi Poglavlje 7, *Zapošljavanje* i Poglavlje 10, *Obrazovanje i usluge čuvanja djece* pod *Stručno obrazovanje*.

3. Službe za hitne slučajeve

U hitnim slučajevima okrenite **000** da dobijete:

- **Police** (Policiju)
- **Ambulance** (Kola hitne pomoći)
- **Fire Brigade** (Vatrogasnu službu)

Pozivi na **000** (tri nule) su besplatni. Trebate reći svoje ime, adresu i broj telefona (ako ga imate) i vrstu usluge koju tražite.

Ako ne govorite engleski, prvo morate službeniku na centrali reći kakvu pomoć tražite (jednostavno recite "**Police**" (policija), "**Ambulance**" (kola hitne pomoći) ili "**Fire**" (vatrogasci), zatim kažete koji jezik govorite i bićete direktno spojeni na Službu prevođenja i tumačenja (TIS National), zato ne prekidajte vezu. Tumač iz TIS National-a će potom pomoći policiji, vatrogasnoj službi ili hitnoj pomoći da dobiju vašu adresu i ostale podatke.

Policija

U hitnim slučajevima nazovite **000** i tražite 'Police'.

Ako slučaj **nije hitan**, nazovite **131 444** ili vašu lokalnu policijsku stanicu. Njihovi brojevi su dati pod naslovom 'Police Stations' u telefonskom imeniku 'White Pages'. Za policijske usluge ne treba ništa plaćati.

Policija u Australiji nije povezana sa vojnim snagama i nema veze sa politikom. Njihov cilj je zaštita života i imovine u društvu, sprečavanje i otkrivanje kriminala i očuvanje mira. Policija može intervenirati kada su u pitanju porodični problemi kao što su prepirke u porodici ili kada postoji zabrinutost zbog fizičkog, seksualnog i psihološkog zlostavljanja.

Kola hitne pomoći

Ako su vam potrebna kola hitne pomoći nazovite **000** i tražite 'Ambulance'. Ona vam omogućavaju brz transport do bolnice i hitnu medicinsku pomoć. Zapamtite, **NE SPUŠTAJTE SLUŠALICU** ako ne govorite engleski jezik – kažete koji jezik govorite i tumač će vam pomoći da obavite razgovor.

U nekim državama i teritorijama usluge kola hitne pomoći mogu biti besplatne ili po umanjenoj cijeni za osobe koje primaju australsku državnu penziju ili imaju karticu za zdravstvenu njegu (kartica koju izdaje Centrelink osobama sa niskim primanjima.) Hitna pomoć može biti vrlo skupa ako nemate ni jednu od navedenih povlastica, zato možete postati član službe hitne pomoći ili se učlaniti u fond privatnog zdravstvenog osiguranja koji pokriva ove troškove. Vidi Poglavlje 11, *Zdravstveni sistem*.

Tasmanijska hitna služba (Tasmanian Ambulance Service) trenutno pruža besplatne usluge kola hitne pomoći građanima Tasmanije. Općenito, za usluge se naplaćuje samo u onim slučajevima kada su uključena motorna vozila ili se radi o nesrećama na radnom mjestu kada već postoji osiguranje koje pokriva ove troškove.

**Kola hitne pomoći za
lučajeve koji nisu hitni**

1800 008 008

**Tasmanian Ambulance
Service website**

http://www.dhhs.tas.gov.au/about_the_department/structure/operational_units/acute_health_services/tasmanian_ambulance_service

Vatrogasna služba

U slučaju opasnosti nazovite **000. Fire Brigade** (Vatrogasna služba) gasi požare, spašava ljude iz vatrom zahvaćenih objekata, te pomaže u situacijama gdje gasovi ili hemikalije predstavljaju opasnost po živote. U manje opasnim slučajevima nazovite lokalnu vatrogasnu brigadu čiji broj možete naći pod 'Fire brigades' u telefonskom imeniku 'White Pages'.

Ostali brojevi za hitne slučajeve

Korisni brojevi za hitne slučajeve se nalaze na početku lokalnog telefonskog imenika 'White Pages'. Među njima se nalaze sljedeći brojevi:

Poisons Information Centre (Centar za informacije o trovanju) (24 sata)	13 1126
<u>Family Violence Response and Referral Line</u> (Nasilje u porodici i upućivanje na druge službe)	1800 633 937
<u>Child Abuse Prevention Services (CAPS)</u> (Služba za sprečavanje zlostavljanja djece) (24 sata – pomoć u krizi, besplatan poziv)	1800 688 009

4. Gdje se obratiti za pomoć

Usluge oko naseljavanja za nedavno pristigle doseljenike

Department of Immigration and Citizenship (DIAC) daje novčana sredstva za **Settlement Grants Program (SGP)** koji pruža usluge oko naseljavanja nedavno pristiglim doseljenicima sa stalnim boravkom koji su došli sa humanitarnom vizom, te članovima porodica koji su se doselili uz garanciju i koji slabo vladaju engleskim jezikom.

Članovi porodica doseljenika sa stručnim kvalifikacijama uključujući osobe sa privremenim vizama kao što su 'Prospective Marriage', 'Provisional Spouse' i 'Interdependency' vize, te članovi njihovih porodica u seoskim i regionalnim područjima koji slabo poznaju engleski jezik, također imaju pristup ovim uslugama.

U okviru SGP-a, organizacije primaju finansijska sredstva za projekte koji pomažu tek pristiglim doseljenicima da se osamostale i učestvuju u društvenom životu kao i ostali građani, i to čim prije nakon dolaska u Australiju. Projekti mogu biti u područjima koja se odnose na upoznavanje sa Australijom, razvoj zajednica i integraciju.

Informacije o SGP-u, uključujući kontakt podatke organizacija koje finansira SGP, možete naći na web stranici

Settlement Grants Program (SGP)

www.immi.gov.au/living-in-australia/delivering-assistance/settlement-grants/

Settlement Services Locator

www.immi.gov.au/living-in-australia/settle-in-australia/find-help/where-to-help/index.htm

Adult Migrant English Program (AMEP)

Osim što vas podučavaju engleski jezik, vaši **AMEP** nastavnici će vam pomoći da razumijete australijski način života i svakodnevne aktivnosti kao što su odlazak u banku, kupovina, predavanje molbi za posao i uključivanje u društvo. Vaše kolege u razredu će biti u sličnoj situaciji i moći ćete da razmjenjujete korisne savjete. Za više informacija o AMEP-u pogledajte Poglavlje 2, *Pomoć oko engleskog jezika*

Settlement Services Locator

www.immi.gov.au/living-in-australia/settle-in-australia/find-help/where-to-help/index.htm

Etničke i društvene organizacije

Postoje mnoge etničke i društvene organizacije koje vam možda mogu pomoći ili vas mogu uputiti na druge organizacije koje vam mogu izaći u susret. Postoje i klubovi, udruženja i vjerske organizacije u koje ćete se možda htjeti učlaniti. Oni su navedeni pod nazivom 'Clubs' i 'Organisations' u telefonskom imeniku '[Yellow Pages](#)'.

U Tasmaniji postoje organizacije koje zastupaju državne etničke zajednice i pripadnike raznih kultura i religija. Ove organizacije vam možda takođe mogu pomoći da kontaktirate ili se učlanite u određene grupe u zajednici. One uključuju:

Ethnic Communities' Council of Northern Tasmania
PO Box 1662
LAUNCESTON 7250
Tel: **6334 1239**
Email: stella@goiser.com

Multicultural Council of Tasmania
49 Molle Street
HOBART
Tel: **6231 5067**
Fax: 6231 5069
Email: mcot@tassie.net.au

Or Visit the MCoT website at:
www.mcot.org.au

Postal address:

PO Box 798
HOBART Tas 7001

Programi naseljavanja u Tasmaniji

Općenito, Migrant Resource Centar je dobro početno mjesto gdje možete tražiti pomoć oko naseljavanja.

Northern Tasmania

Migrant Resource Centre
(Northern Tasmania)
95-99 Cameron Street
LAUNCESTON

MRC Northern Tasmania Inc.
(Sub-office)
Room 29 Second Floor
Portside Online Building
2 Spring Street
BURNIE
Tel: **6431 9476**
Mobile: 0447 568 380

MRC Northern Tasmania Inc.
(Sub-office)
Room 44 2nd Floor
Corner Best and Rooke Streets
DEVONPORT
Tel: **6423 5598**
Mobile: 0447 568 380

Southern Tasmania

Migrant Resource Centre
(Southern Tasmania)
49 Molle Street
HOBART
Tel: **6221 0999**

Za najnovije kontakt podatke o pružaočima usluga u okviru programa za naseljavanje (Settlement Program) posjetite stranicu www.immi.gov.au/living-in-australia/delivering-assistance/settlement-grants/

Početna pomoć za osobe sa humanitarnom vizom

Integrated Humanitarian Settlement Strategy (IHSS) pri Ministarstvu nudi početnu podršku oko naseljavanja tek pristiglim osobama sa humanitarnom vizom, generalno u

periodu od 6 mjeseci, ali ovaj period može biti i produžen za osobe koje se nađu pred dodatnim izazovima.

IHSS ima cilj da pomaže osobama koje su stigle po humanitarnom osnovu da se što prije osamostale tako što im nudi stručnu pomoć zavisno o potrebama. U okviru obrade predmeta, ustanovljuju se potrebe osoba sa humanitarnom vizom i izrađuje se plan pomoći.

One uključuju:

- **Koordinaciju rada na predmetima, informacije i upućivanje na ostale službe** što uključuje podršku na pojedinim predmetima, pružanje informacija, upućivanje doseljenika na ostale službe, te davanje podrške sponzorima da obave svoju ulogu u pomaganju doseljenika za koje daju garanciju.
- **Doček i pomoć odmah po dolasku** što uključuje doček doseljenika koji na to imaju pravo, pratnju do odgovarajućeg smještaja i ispunjavanje hitnih potreba ako je potrebna ljekarska pomoć ili odjeća.
- **Usluge smještaja** koje pomaže doseljenicima da nađu smještaj i osnovne stvari za domaćinstvo.
- **Kratkoročnu psihološku pomoć za osobe koje su pretrpjele mučenje i traume**

Volonterske grupe također rade zajedno sa IHSS službama da bi pomogle doseljenicima da se nastane u lokalnoj zajednici. Usluge IHSS službi općenito se pružaju u periodu od oko šest do dvanaest mjeseci. Kada doseljenici sa humanitarnom vizom prestanu koristiti usluge IHSS službi, mogu biti upućeni drugim orgnaizacijama uključujući one koje finansira DIAC, kao što su organizacije pri Settlement Grants Programu (SGP).

Ostale informacije o IHSS-u, uključujući informacije o organizacijama koje finansira IHSS, mogu se naći na stranici

Integrated Humanitarian Settlement Strategy (IHSS)

www.immi.gov.au/living-in-australia/settle-in-australia/find-help/ihss

IHSS služba za **južnu Tasmaniju**:

Centacare
35 Tower Rd
NEW TOWN
Tel: **6278 1660**

IHSS služba za **sjevernu Tasmaniju**:

Migrant Resource Centre
Northern Tasmania
95-99 Cameron Street
LAUNCESTON
Tel: **6332 2300**

Multikulturalna Tasmanija

Multicultural Tasmania ima odgovornost da savjetuje Vladu u Tasmaniji kad je u pitanju donošenje regulativa i zakona koji se tiču imigracije i multikulturalnih poslova.

Multicultural Tasmania

Level 2
144 – 148 Macquarie Street
HOBART
Tel: **6233 3439**
Freecall (samo Tasmanija): **1800 066 782** (besplatni telefon)
E-mail: multitas@dpac.tas.gov.au
Internet: www.dpac.tas.gov.au/divisions/multitas/

Usluge za mlade osobe

Osobe koje rade sa mladima kvalifikovane su i iskusne osobe. Oni rade u centrima za mlade (Youth Centres), informativnim centrima za doseljenike (Migrant Resource Centres) i lokalnim općinama, te pružaju mladima informacije, pomoć i organizuju aktivnosti u sigurnom okruženju.

Za kontakt podatke vaše lokalne općine kontaktirajte:

Local Government Association of Tasmania (LGAT) **6233 5966**

LGAT website www.lgat.tas.gov.au

The Source je web stranica Federalne vlade posvećena mladima na kojoj se nalaze razne vrste informacija za mlade osobe.

Kids Helpline (Pomoć za djecu - 24 sata) **1800 551 800**

Kids Help website www.kidshelp.com.au

The Source www.thesource.gov.au

Mlade osobe mogu saznati koje usluge postoje u Tasmaniji putem web stranice državne vlade koju održava Office of Children and Youth Affairs (Ured za pitanja djece i mladih) na www.linkzone.com.au.

Pravna pomoć

U svakoj državi i teritoriji postoje društvene organizacije koje rade na informisanju ljudi o njihovim zakonskim pravima i obavezama, te im olakšavaju pristup pravnom sistemu.

The Legal Aid Commission of Tasmania (Komisija za pravnu pomoć) pruža besplatne pravne savjete putem telefona od ponedjeljka do petka između 9 do 17 sati. Savjet se može odnosi na bilo kakvu temu pri čemu stranka direktno govori sa advokatom.

Legal Advice Line **1300 366 611**

Legal Aid Commission of Tasmania www.legalaid.tas.gov.au

8 Griffith Street
DEVONPORT
Tel: **6421 7870**

50 Alexander Street
BURNIE
Tel: **6434 6444**

64 Cameron Street
LAUNCESTON
Tel: **6336 2050**

158 Liverpool Street
HOBART
Tel: **6236 3800**

Pravne službe u zajednici (community legal services) vam možda mogu pomoći oko pravnih pitanja naročito onih koji su vezani za socijalno i alimentaciju za djecu. Ove službe ponekad daju opće pravne savjete ili upućuju na druge službe.

Launceston Community Legal Centre

Top floor - 68 York Street
LAUNCESTON
Tel: **6334 1577**

(ne radi petkom – pristup za osobe u invalidskim kolicima može se unaprijed dogovoriti)

Hobart Community Legal Service

166 Macquarie Street
HOBART
Tel: **6223 2500**

North West Community
Legal Centre
62 Stewart Street
DEVONPORT
Tel: **6424 8720**

Nasilje

Postoje razne službe koje pomažu žrtvama kriminala i nasilja, uključujući nasilje u kući (tzv. nasilje u porodici). Neke pomažu muškarcima i ženama, te njihovim porodicama da ublaže stres koji često doprinosi nasilju u porodici. Vidi Poglavlje 5, *Australijski običaji i zakoni*.

CAPS web stranica	www.childabuseprevention.com.au
Child Abuse Prevention Services (CAPS) (Služba za sprečavanje zlostavljanja djece) (pomoć u krizi - 24 sata, besplatni poziv)	1800 688 009
Violence Against Women (Nasilje protiv žena - pomoć 24 sata)	1800 200 526
Violence Against Women website (Nasilje protiv žena – web stranica sa informacijama na ostalim jezicima)	www.australiasaysno.gov.au

Prava potrošača

Ombudsmani istražuju pritužbe na vladine organizacije i privatne kompanije u nekim granama industrije. Oni mogu zaustaviti nezakonitu, nepravednu i diskriminatornu praksu ili mogu intervenirati da pokušaju dobiti rezultat koji je bolji za vas.

Australian Communications and Media Authority (ACMA) istražuje žalbe koje se odnose na neprimjeren sadržaj u medijima kao što su televizija, radio i Internet. Žalbu treba prvo uputiti vlasniku medija. Ako ona ne bude riješena, možete je uputiti ACMA-u. Za detaljnije informacije nazovite:

Australian Communications and Media Authority (besplatni poziv)	1800 226 667
TTY (za osobe sa slušnom i govornom manom)	(03) 9963 6948
ACMA website	www.acma.gov.au

Australian Competition and Consumer Commission (ACCC) (Australijska komisija za konkurenciju i potrošače) pruža određenu zaštitu potrošačima od neravnopravnog poslovanja u oblasti cijena, protukonkurentne i neravnopravne tržišne prakse i sigurnosti proizvoda.

Ovo su neki brojevi koje možete nazvati:

<u>Australian Competition & Consumer Commission</u> (Australijska komisija za konkurenciju i potrošače)	1300 302 502
<u>Commonwealth Ombudsman</u> (Ombudsman Federalne vlade)	1300 362 072
<u>Advertising Standards Bureau</u> (Biro za stvaranje standarda u reklamnoj industriji)	(02) 6262 9822
<u>Banking and Financial Services Ombudsman</u> (Ombudsman za bankarske i finansijske usluge)	1300 780 808
<u>Credit Union Dispute Resolution Centre</u> (Centar kreditnog udruženja za rješavanje nesuglasica)	1300 780 808
<u>Financial Ombudsman Service</u>	1300 780 808
<u>Insurance Ombudsman Service</u>	1300 780 808

<u>Financial Co-operative Dispute Resolution Scheme</u> (Program rješavanja kolektivnih finansijskih sporova)	1300 780 808
<u>Private Health Insurance Ombudsman</u> (Služba za pritužbe vezane za privatno zdravstveno osiguranje)	1800 640 695
<u>Superannuation Complaints Tribunal (SCT)</u> (Tribunal za žalbe vezane za penzione fondove)	1300 780 808
<u>Telecommunications Industry Ombudsman</u> (Ombudsman za industriju telekomunikacija)	1800 062 058
<u>Tasmanian Ombudsman</u> (Ombudsman za Tasmaniju)	1300 766 725
i Office of the Health Complaints Commissioner	1800 001 170
Energy Ombudsman	1300 766 725

Lokalna općina

Možete se također obratiti gradskoj upravi ili općini za informacije o uslugama u vašem području. Možete ih naći pod 'Local Councils' u telefonskom imeniku 'White Pages'. (Vidi također Poglavlje 14, *Lokalna uprava*).

Alternativno, možete pogledati informacije lokalne općine na Internetu na stranici www.lgat.tas.gov.au

The Australian Government Regional Information Service (AGRIS)

Australian Government Regional Information Service (Regionalna informativna služba australske vlade) je informativna služba koja pruža informacije o uslugama i programima Federalne vlade za unutrašnjost Australije. Oni izdaju *The Commonwealth Regional Information Directory* (Imenik sa informacijama o unutrašnjosti Australije), koji možete naručiti putem telefona:

Australian Government Regional Information Service	1800 026 222
AGRIS Regional Entry Point website	www.regionalaustralia.gov.au

Humanitarna pomoć u hitnim slučajevima

Ako hitno trebate hranu, odjeću, smještaj ili namještaj, možete potražiti pomoć od nevladinih organizacija kao što su:

St Vincent de Paul Society	www.vinnies.org.au
Burnie (10am to 4pm) 10 McKays Road SOMERSET (10am to 4pm) Tel: 6435 2323	Hobart 212 Argyle Street HOBART Tel: 6234 4244
Devonport 18 Murray Street EAST DEVONPORT Tel: 6427 7100	Launceston 217b Invermay Road LAUNCESTON (Call for appointment first) Tel: 6326 5551

The Salvation Army

www.salvos.org.au

Hobart

250 Liverpool Street
HOBART
Tel: **6231 1345**

Rosny

Eastland Shopping Centre (od 9 do
15 sati, a srijedom od 12:30)
Bligh Street
ROSNY
Tel: **6245 9228**

City Mission

Hobart

50 Barrack Street
HOBART
Tel: **6231 0966**
(pomoć oko smještaja samo po
preporuci, za ostalu pomoć ne
treba upućivanje od druge službe)

Glenorchy

11 Main Road
MOONAH
Tel: **6228 9542**

Benevolent Society

Hobart Benevolent Society
27 Watchorn Street
HOBART
Tel: **6234 1296**

Anglicare Tasmania

Hobart

18 Watchorn Street
HOBART
Tel: **6213 3555**
(uglavnom savjetovalište)

Launceston

7 Cameron Street
LAUNCESTON
Tel: **6334 2950**

Burnie

99 Wilson Street
BURNIE
Tel: **6431 8722**

Launceston

48 Frederick Street
LAUNCESTON
Tel: **6331 6999**

Burnie

6 Strahan Street
BURNIE
Tel: **6431 8804**
(uglavnom bonovi za hranu i struju)

Nemojte se ustručavati da tražite pomoć. Mogu postojati posebni uslovi koje morate ispunjavati da biste imali pravo na ovu pomoć, a postoji cijeli niz organizacija koje pomažu ljudima u raznim situacijama. Možete također kontaktirati MRC ili lokalnu općinu da vidite kakvu pomoć možete da dobijete u vašem mjestu stanovanja.

Traženje rodbine

Australian Red Cross (Crveni križ/krst Australije) pruža usluge traženja i razmjenjivanja poruka za rodbinu razdvojenu zbog rata, građanskih nemira ili prirodnih nepogoda.

Australian Red Cross

40 Melville Street
HOBART TAS 7000
Tel: **6235 6012**
Fax: 6231 1250

Postal Address:
GPO Box 211
Hobart TAS 7001

Savjetovanje u kriznim situacijama putem telefona

Postoje razne telefonske savjetodavne službe uključujući **Lifeline** (Životna linija) koja pruža besplatno savjetovanje u kriznim situacijama 24 sata na dan, 7 dana u sedmici. Možda se osjećate očajno, možda želite samo razgovarati sa nekim, ili želite koristiti njihove specijalističke usluge vezane za finansije, kockanje ili usluge savjetovanja za mlade.

Lifeline (24 sata - Pomoć u krizi) **13 1114**

Lifeline website www.lifeline.org.au

Parent Information and Telephone Assistance Service **1300 808 178**
(Informacije za roditelje i pomoć putem telefona)

Family Violence Counselling and Support Service **1800 608 122**
(Nasilje u porodici - savjetovanje i pomoć)

Ponedjeljak- petak od 9 do 24 sata

Subota, nedjelja i praznici – od 16 do 24 sata

Brak i ostali odnosi

Relationships Australia pruža usluge savjetovanja, obrazovanja i posredovanja za pojedince, parove i porodice. Usluge se naplaćuju, a cijena zavisi od visine vaših prihoda. Ako je potrebno možete dobiti tumača.

Relationships Australia **1300 364 277**

Relationships Australia website www.relationships.com.au

Family Relationship Centre (Centar za odnose u porodici) je prvo mjesto kontakta kada porodice žele informacije o odnosima u porodici i odvojenom životu. Putem informacija i upućivanja na druge službe, Centar pomaže porodicama da učvrste veze i suoče se sa poteškoćama. U slučajevima kada partneri počnu odvojeno živjeti, Centar pruža informacije, daje savjete i uslugu rješavanja razmirica (kao što je posredovanje) da bi strane mogle postići sporazum oko staranja o djeci tako da to ne moraju rješavati sudskim putem. Centar također upućuje porodice na niz drugih službi koje mogu pomoći, te organizuje individualne, grupne i zajedničke sesije da bi pomogao razdvojenim porodicama da postignu izvediv dogovor oko staranja o djeci, a da ne moraju ići na sud.

Služba za muškarce **Men's Line Australia** pruža usluge savjetovanja, daje informacije te upućuje na ostale službe da bi pomogla muškarcima oko problema koji se odnose na njihov porodični život ili odnose sa najbližima. Ova služba takođe pruža pomoć i informacije za žene i članove porodice koji izražavaju bojazan za svoje partnere, muževe i očeve. Za detaljnije informacije nazovite:

Men's Line Australia (24 sata) **1300 789 978**

Men's Line Australia website www.menslineaus.org.au

Family Relationship Advice Line je državna telefonska služba koja pruža besplatne informacije, savjete i upućivanje da bi pomogla osobama koje imaju problema sa odnosima u porodici ili onim vezanim za odvojeni život. Ova savjetodavna služba radi od 8 do 20 sati od ponedjeljka do petka, te od 10 do 16 sati subotom.

Za više informacija o ovoj telefonskoj savjetodavnoj službi, centre za odnose u porodici, te niz drugih usluga kao što su pravne, psihološke i usluge za rješavanje razmirica, kontaktirajte:

Family Relationship Advice Line

1800 050 321

Family Relationships website

www.familyrelationships.gov.au

Family Relationship Centre

178 Macquarie Street

HOBART

Tel: **6211 2100**

Fax: 6211 2125

Psihološka pomoć za osobe koje su pretrpjele mučenje i traume

Phoenix centar je član Foruma australskih službi za osobe koje su preživjele mučenje i traume (Forum of Australian Services for Survivors of Torture and Trauma - FASSTT).

Phoenix centar nudi psihološko savjetovanje, zastupanje i razvoj u zajednici za osobe koje su doživjele mučenje i traume uzrokovane ratnim konfliktom prije nego što stigle u Australiju.

Osoblje u Phoenix centru je stručno obrazovano. Usluge su nevjerskog karaktera, politički neutralne i povjerljive. Može se angažovati nezavisni tumač kad god je to potrebno.

Sjedište Phoenix centra je u Migrant Resource Centru na adresi 49 Molle Street, Hobart.

Phoenix Centre

49 Molle Street

HOBART

Tel: **6221 0999**

Kratkoročno savjetovanje za tek pristigle doseljenike sa humanitarnom vizom koji su preživjeli mučenje i traume pruža IHSS služba – vidi 'Službe za pružanje usluga doseljenicima' u prvom dijelu ovog poglavlja.

'Beskamatni' krediti – za kućanske aparate / namještaj i spajanje članova porodice po humanitarnom osnovu

No Interest Loans Scheme NILS Network of Tasmania (Program beskamatnog kreditiranja) može davati 'beskamatne' kredite do \$1000 stanovnicima Tasmanije koji za to ispunjavaju uslove i koji imaju niske prihode da bi im omogućili da kupe glavne kućanske aparate i namještaj kao što su mašina za pranje veša, frižideri, grijalice, bojleri i neophodni dijelovi namještaja.

Izbjeglice imaju mogućnost dobiti i kredit u visini do \$2,000 u okviru Programa spajanja članova porodice po humanitarnom osnovu (Humanitarian Entrant Reunion Scheme - HERS) da bi im se pomoglo oko troškova avio karata za članove porodice i na taj način im se omogući da se sastanu u Tasmaniji.

NILS takođe može davati savjete o tome iz kojih još izvora možete dobiti beskamatni kredit za avionske karte za članove porodice u okviru ovog programa.

Za više informacija kontaktirajte vaš lokalni Migrant Resource Centre (MRC) ili nazovite:

NILS & HERS

1300 301 650

Finansijske usluge

U Australiji postoji veliki broj usluga vezanih za bankarske usluge, osiguranje, penzione fondove i investicije. Finansijske proizvode i usluge može prodavati samo kompanija koja je dobila dozvolu od države. Protiv zakona je prodavati finansijske usluge bez ove dozvole.

Understanding Money Website

www.understandingmoney.gov.au/content/

Postoje i prevaranti koji mogu da vas pokradu tako što će vas prevarom pokušati navesti da im date vaše pare. Ako želite uložiti žalbu u vezi pologa novca, poslovnih kredita, osiguranja, investiranja u penzioni fond, investicija i finansijskog savjeta, te ako niste sigurni ili ste sumnjičavi u vezi ponude da investirate, kontaktirajte **Australian Securities and Investments Commission (ASIC)**:

ASIC Infoline

1300 300 630

ASIC website

www.fido.asic.gov.au

Bankarske Usluge

Bankarske usluge pružaju banke, građevinska društva i kreditna udruženja. Novce možete podići na šalteru u banci ili možete koristiti bankovnu karticu i vaš **PIN** (lični broj koji služi za identifikaciju) da biste podigli pare na **ATM**-u (bankovnim automatima). Nemojte zapisivati svoj PIN broj na bankovnoj kartici. U slučaju krađe kartice ili ako je izgubite – **odmah** kontaktirajte banku.

Kredit

Uzimanjem kredita (loan or credit) vi posuđujete novac i obavezujete se da ga vratite nakon određenog perioda zajedno sa akumulisanom kamatom. Postoje razne vrste kredita u koje spadaju lični krediti, krediti za kuću, kreditiranje putem kreditnih kartica i prekoračenje bankovnog računa. Troškovi kreditiranja se razlikuju što najviše zavisi od vrste kredita, o tome ko vam posuđuje novac, na koliko dugo vremena ga otplaćujete, kamatne stope i ostalih prapratnih troškova. **Važno je da ne uzimate kredit ili kreditnu karticu ako niste u mogućnosti da otplaćujete dug.**

Ako vam je finansijski teško otplaćivati kredit ili ako se razbolite ili izgubite posao, možete tražiti da vam umanje kreditnu ratu. Ako vam treba pomoć kontaktirajte:

Centrelink's Financial Information Service

(Finansijsku informativnu službu pri Centrelinku)

13 2300

Financijska savjetodavna služba Anglicare pruža informacije, daje opcije, podršku i posreduje za pojedince, porodice i grupe kada su u pitanju finansije, krediti i dugovi.

Anglicare Financial Counselling Service

1800 243 232

Osiguranje

Insurance (osiguranje) je novčani iznos koji uplaćujete svake godine da bi se zaštitili od gubljenja novčanih sredstava ako se nešto dogodi. Najčešće vrste osiguranja obuhvataju osiguranje za kuću, osiguranje imovine u kući i osiguranje auta. Ako posjedujete auto, trebaće vam osiguranje koje vas pokriva u slučaju da nanese povrede drugoj osobi u saobraćajnoj nesreći. Možda ćete htjeti uzeti i kasko osiguranje koje je sveobuhvatnije.

Tax help (Pomoć oko poreza)

Porezna godina (ili 'finansijska godina') u Australiji obuhvata period od 1. jula do 30. juna. Po australijskom zakonu, većina ljudi mora predati prijavu za porez u Australijski porezni ured između 30. juna i 31. oktobra svake godine.

Tax Help mogu koristiti osobe sa niskim primanjima, uključujući starije osobe, osobe koje dolaze iz područja u kojima se ne govori engleski jezik, osobe aboridžinskog porijekla, one koje vode porijeklo sa Torres Strait ostrva ili onesposobljene osobe. Tax Help je besplatna usluga dostupna u periodu od 1. jula do 31. oktobra. Da biste saznali da li imate pravo na ovu uslugu i lokaciju vašeg najbližeg Tax Help centar nazovite:

Tax Help

13 2861

5. Australijski običaji i zakoni

Poznavanje i razumijevanje australijskih običaja i zakona će vam pomoći da se naviknete na novi život u Australiji.

Australija je tolerantno i raznoliko društvo u kojem žive ljudi raznih kultura i etničkih pripadnosti. Stanovnici Australije dolaze iz svih krajeva svijeta. Oko 45 posto Australaca je rođeno u inostranstvu ili imaju roditelja koji je rođen u nekoj drugoj zemlji. Iako je engleski službeni jezik, u Australiji se govori preko 300 jezika, uključujući domorodačke jezike. U Australiji se također prakticiraju mnoge vjeroispovijesti.

U Australiji, svaka osoba ima slobodu da izražava i njeguje svoju kulturnu i vjersku tradiciju koja je u skladu sa zakonom, te da učestvuje u zajednici i da ima osjećaj pripadanja kao stanovnik Australije. U početku će vam ovakvo raznoliko društvo možda biti nešto novo. Međutim, ako nemate predrasude i poštujete druge ljude, ideje i tradicije, vjerovatno ćete se uklopiti i biti uspješni u svom novom životu.

Obaveze i vrijednosti

Sloboda i jednakost koje imamo u Australiji zavise o tome koliko svaki pojedinac izvršava svoje obaveze. Od vas očekujemo da budete odani Australiji, da podržavate naš demokratski način života i da pomažete u održavanju australske tradicije prihvatanja, uključivosti i jednakosti za sve.

Naše vrijednosti služe kao temelj za slobodno i demokratsko australsko društvo. One uključuju:

- poštivanje jednakosti, digniteta i slobode pojedinca
- slobodu govora
- slobodu prakticiranja vjere i svjetovnu vladu
- slobodu udruživanja
- podršku parlamentarnoj demokratiji i vladavinu zakona
- jednakost propisanu zakonom
- jednakost muškaraca i žena
- jednaku šansu
- mir
- duh jednakosti koji obuhvata toleranciju, uzajamno poštivanje i sažaljenje prema osobama u nevolji

Jednakost i antidiskriminacija

Imate pravo da budete poštovani i da se vaše potrebe razmatraju jednako kao i svakoga drugoga. Isto tako, trebate poštovati ostale osobe bez obzira jesu li rođene u Australiji ili su se, poput vas, ovdje doselile.

Na osnovu Zakona o diskriminaciji (Anti-Discrimination Act) na području država i teritorija ni jedna osoba se ne smije lošije tretirati od ostalih zbog svoje starosne dobi, rase, zemlje porijekla, pola, bračnog statusa, trudnoće, političkih ili religioznih ubjeđenja, invalidnosti ili polne opredjeljenosti. Ovo se odnosi na većinu životnih područja, uključujući zapošljavanje, obrazovanje, smještaj, kupovinu robe i pristup uslugama kao što su doktori, banke i hoteli. Žene i muškarci su jednaki pred zakonom u svim ostalim područjima.

Australija ima tradiciju slobode govora. Međutim, nezakonito je vrijeđati, ponižavati ili zastrašivati drugu osobu ili grupu na osnovu rase, pola, bračnog stanja, trudnoće, te političkih i vjerskih ubjeđenja.

Inicijativa australijske vlade pod nazivom '**Living in Harmony**' (Život u harmoniji) promoviše prethodno navedene australske vrijednosti, obostranu obavezu i razumijevanje između ljudi raznih kultura. Ona također ima za cilj da usmjeri pažnju na netolerantost. Inicijativa se provodi na tri načina:

- kroz lokalne projekte u zajednici
- putem partnerstava sa državnim organizacijama
- putem javne informativne strategije, koja uključuje Harmony Day (Dan harmonije) koji se slavi 21. marta svake godine

Za detaljnije informacije, molimo pogledajte / kontaktirajte:

Harmony Day **1800 331 100**

Funded community projects **1800 782 002**

Living in Harmony www.harmony.gov.au

Ured povjerenika za antidiskriminaciju za državu Tasmaniju možete kontaktirati na:

Office of the Anti-Discrimination Commissioner **6233 4841**

State wide (Za pozive iz cijele Tasmanije) **1300 305 062**

Website www.antidiscrimination.tas.gov.au

**Office of the Anti Discrimination
Commissioner**

Level 1

54 Victoria Street

HOBART TAS

Australian Human Rights Commission (Australaska komisija za ljudska prava) provodi federalni zakon koji se odnosi na ljudska prava, antidiskriminaciju i socijalnu pravdu.

Australian Human Rights Commission **1300 369 711**

TTY (za osobe sa slušnom i govornom manom) **1800 620 241**

HREOC website

(uključujući informacije na ostalim jezicima)

www.hreoc.gov.au

Kriminalni prekršaji

Kriminal se obično opisuje kao protuzakonito ponašanje ili radnja koja može rezultirati kaznom. Od svake osobe u Australiji se očekuje da poštuje australijske zakone. Za detaljnije informacije o kriminalnim prekršajima i ulozi policije u Australiji, posjetite stranicu www.apmab.gov.au/pubs/PoliceGuide.html (informacije dostupne na 8 jezika).

Ako ste bili svjedok kriminalnom prekršaju ili imate informacije koje mogu pomoći policiji da riješi kriminalni slučaj nazovite:

Crime Stoppers Tasmania **1800 333 000**

Website www.police.tas.gov.au/crimestoppers

Praktikovanje vjere i običaja takođe mora biti u skladu sa australijskim zakonima. Na primjer, zakoni u državama i teritorijama zabranjuju radnje koje uključuju obrezivanje polnih organa i nasilje u porodici.

Nasilje u kući ili porodici

Kao i u drugim zemljama, nasilje nad drugom osobom je protuzakonito u Australiji i smatra se ozbiljnim prekršajem. To uključuje nasilje u kući i u braku, tzv. nasilje u kući ili porodici.

Određeno ponašanje osobe dovodi do nasilja u porodici što može dovesti do toga da se žrtva plaši ili da bude izložena fizičkom, seksualnom ili psihološkom maltretiranju i povredama, prisilnim seksualnim odnosima, nasilnoj izolaciji ili da joj se uskraćuju finansijska sredstva. Za detaljnije informacije kontaktirajte.

U Tasmaniji, Program za borbu protiv nasilja u porodici i za sigurnost u kući (Safe at Home Family Violence Program) obuhvata zakone koji su doneseni s ciljem da se prekršiocima najoštrije kazne, kao i niz službi koje zajednički rade na tome da daju podršku odraslima i djeci koji su žrtve nasilja u porodici.

Violence Against Women (Nasilje protiv žena - Pomoć 24 sata) **1800 200 526**

Violence Against Women web stranica www.australiasaysno.gov.au
(uključujući informacije na ostalim jezicima)

Family Violence Response and Referral Line **1800 633 937**
(Nazovite 000 u svim hitnim slučajevima)

Family Violence Counselling and Support Service za informacije i savjetovanište **1800 608 122**
(Za informacije i savjetovanje)
pon - pet – nazovite od 9 – 24 sata

subota, nedjelja i državni praznici – nazovite od 16 – 24 sata

Men's Line Australia (Linija za muškarce - 24 sata) **1300 789 978**

Men's Line Australia web stranica www.menslineaus.org.au

Usluge za osobe koje su seksualno napastovane

Pomoć za osobe koje su seksualno napastovane pruža besplatne i povjerljive usluge za žene, djecu i muškarce, te podršku u kriznim situacijama i upućivanje na psihološku pomoć:

Hobart

9 – 17 sati **6231 1811**

Nakon radnog vremena **6231 1817** **Launceston (Laurel House)**

9 – 17 sati radnim danom **6334 2740**

Nakon radnog vremena **0409 800 394**

North West Centre Against Sexual Assault

(Centar za borbu protiv seksualnog napastovanja – sjeverozapadno područje)

Radnim danom od 9 – 17 sati **6431 9711**

Poslije radnog vremena aktivira se telefonska sekretarica, a vikendom se pozivi preusmjeravaju na 'pipser'

Sexual Assault Support website <http://www.sass.org.au/index.htm>

The legal age of consent

Zakonska dob za stupanje u polni odnos, drugim riječima, starosna dob koju zakon priznaje kao dob kada imate pravo pristati na polni odnos sa drugom osobom, razlikuje se od države do države u Australiji. Protuzakonito je stupiti u seksualni odnos sa osobom mlađom od zakonom propisane starosne dobi i mogu se primijeniti oštre kazne za one koji prekrše ovaj zakon.

U Tasmaniji, **zakonska dob za stupanje u polni odnos je 17 godina** i za muškarce i za žene. Ovaj zakon štiti mlađe osobe od iskorištavanja. Da biste saznali više o **zakonskoj dobi za stupanje u polni odnos** kontaktirajte ambulantu za polno zdravlje ili ambulantu za planiranje porodice.

Prava djece

Australija se obavezala na zaštitu ljudskih prava djece, koja se mogu razlikovati od kulturoloških običaja vezanih za njihovo odgajanje. Određeni običaji koji su nezakoniti u Australiji uključuju prisilno sklapanje braka u mladoj dobi i obrezivanje ženskih organa. Također je protiv zakona odvesti ili poslati dijete u drugu zemlju radi sklapanja prisilnog braka ili obrezivanja ženskih organa, ili zatražiti od nekoga da to organizuje. Postoje službe koje djeluju kada su u pitanju ovi običaji.

Djeca su zakonom zaštićena od fizičkog, seksualnog i emotivnog zlostavljanja, zapuštanja i nasilja, i kod kuće i u školi, te stoga mora postojati prihvatljiv način brige o djeci i njihovom nadzoru. Fizičko discipliniranje djece općenito se ne odobrava, ali ako ova vrsta kazne uzrokuje značajna oštećenja, postaje nezakonita. U školama ova vrsta kažnjavanja je zabranjena.

U slučajevima kada običaj nanosi oštećenje ili postoji vjerovatnost da će nanijeti oštećenje djetetu ili mladoj osobi, u tom slučaju Služba za zaštitu djece (Child Protection Services) može se uključiti da obezbijedi sigurnost i blagostanje djeteta. Ako je vama ili nekome koga poznajete potrebna zaštita od nasilja ili zlostavljanja, trebate kontaktirati policiju ili službu za zaštitu djece.

Zaštita djece

Child Abuse Prevention Service (CAPS) (besplatna krizna linija 24 sata) **1800 688 009**

CAPS website www.childabuseprevention.com.au

Prisilno sklapanje braka u ranoj dobi

International Social Service (ISS) Australian Branch **1300 657 843**

ISS website www.iss.org.au

Reproduktivno zdravlje kod žena i njihova prava

Practiciranje obrezivanja ženskih organa, ili bilo kakva radnja koja mijenja ženske genitalne organe i koja nije zdravstveno opravdana, nezakonita je u Australiji. Također je nezakonito odvesti ili poslati dijete u drugu zemlju u namjeri da se ta radnja obavi, ili angažovati drugu osobu da to organizuje. Žene i djevojčice koje se dosele u Australiju mogu imati zdravstvenih problema zbog ove prakse. Postoje posebne službe koje im mogu pomoći.

Womens Health Information Line **1800 675 028**

Informacije putem e-maila: womens.health@dhhs.tas.gov.au

Vožnja

Da biste mogli voziti auto u Australiji, morate imati vozačku dozvolu, a vozilo koje vozite mora biti registrovano pri državnoj službi. Za informacije o vozačkim dozvolama i registraciji vozila pogledajte Poglavlje 1, *Stvari koje treba uraditi odmah nakon dolaska u Australiju*.

Nepoštivanje ili kršenje saobraćajnih zakona može rezultirati visokim kaznama, gubitkom vozačke dozvole ili čak zatvorom. Korištenje mobitela za vrijeme vožnje protiv je zakona, osim ako koristite 'hands-free' komplet.

U svim autima postoje pojasevi za vezanje (ili 'restraints') i to za odrasle i stariju djecu. Za malu djecu i bebe potrebni su posebni pojasevi odobreni zakonom. Po zakonu svi sapatnici u vašem autu moraju biti vezani pojasem, a djeca moraju biti u odgovarajućoj dječijoj sjedalici. Ako ste učesnik u saobraćajnoj nesreći morate odmah obavijestiti policiju.

U nekim područjima moguće je unajmiti sigurnosne pojaseve za djecu. Da biste provjerili postojanje ove usluge u vašem području kontaktirajte:

Kidsafe TAS	6249 1933
Pomoć na drugim jezicima	131 450
Website	www.kidsafe.com.au

Zakoni su posebno strogi po pitanju ograničenja brzine i vožnje nakon konzumiranja alkohola. Dozvoljena količina alkohola u krvi razlikuje se zavisno od države i teritorije, te od vrste vozačke dozvole koju vozač posjeduje. Protuzakonito je konzumirati alkohol za vrijeme vožnje. Za detaljnije informacije kontaktirajte:

Alcohol Guidelines (Alcohol and Drug Information Service)	1800 811 994
Alcohol Guidelines website	www.alcohol.gov.au/
Transport Enquiry Service	1300 851 225

Korištenje droga, pušenje i konzumiranje alkohola

Postoje mnogi zakoni koji se odnose na posjedovanje i korištenje droga. Kršenje ovih zakona može dovesti do primjene **oštrih kazni**. Zakoni o drogama u Australiji prave razliku između onih koji koriste zakonom zabranjene droge i onih koji od toga prave biznis tako što dobavljaju, proizvode ili prodaju drogu.

Pušenje duhanskih proizvoda je zabranjeno na sve većem broju mjesta u Australiji, uključujući većinu vladinih kancelarija, zdravstvenih klinika i radnih mjesta. Pušenje u restoranima i trgovačkim centrima je također zabranjeno u većini država i teritorija. Nepušačke zone su često, ali ne uvijek, označene znakom 'no smoking' (zabranjeno pušenje).

Trgovac čini prekršaj ako prodaje duhanske proizvode maloljetnicima (tj. osobi ispod 18 godina starosti). Davanje duhana maloljetniku je također zabranjeno u većini država i teritorija.

Po zakonu, konzumiranje alkohola u Australiji je dozvoljeno, ali samo na određenim mjestima u određeno vrijeme. Protuzakonito je prodavati ili davati alkohol osobama ispod 18 godina ("minor"-maloljetniku). Maloljetnik takođe čini prekršaj ako konzumira alkohol osim na privatnom posjedu kao što je privatna kuća. Konzumiranje alkohola također je zabranjeno na nekim javnim mjestima.

Australian Drug Information Network (uključujući informacije na ostalim jezicima)	www.adin.com.au
---	--

Čovjekova okolina

Čista okolina i zaštita prirode su važni za Australce. Protuzakonito je prljati, zagađivati ili bacati otpad bez dozvole. Australijske životinje, ribe, rakovi, školjke i biljke su zaštićeni zakonom. Ne idite u lov, ribolov niti skupljajte biljke prije nego što provjerite da li vam treba dozvola. Osim toga, postoje posebna pravila koja važe za National Parks (nacionalne parkove) u cilju njihove zaštite.

Za informacije o dozvolama za lov i ribolov molimo kontaktirajte:

Service Tasmania	1300 135 513
Website	www.service.tas.gov.au

Buka

Postoje zakoni koji štite Australijance od prekomjerne buke. Pravila se razlikuju među državama i teritorijama, a također zavise i od toga da li je određeno područje komercijalna, industrijska ili stambena zona. U principu, komšije tolerišu povremenu buku, ali u slučaju kada se radi o čestoj, pretjerano velikoj buci ili buci koja se događa noću, može se uložiti žalba općini, odgovornom tijelu za zaštitu čovjekove okoline pri državi, teritoriji ili policiji.

Životinje

Australija ima zakone koji štite životinje od okrutnosti i zapuštanja. Zabranjeno je ubijati životinje u kućnom dvorištu. Osobe koje loše postupaju sa životinjama i pticama mogu biti novčano kažnjene ili pritvorene. Postoje lokalni zakoni koji propisuju koje se domaće životinje smiju držati kod kuće. Kućni ljubimci kao što je pas moraju biti registrovani u vašoj lokalnoj općini. Pogledajte u telefonskom imeniku White Pages pod 'Dog' u dijelu koji se odnosi na 'Government' (vlada).

Ako dobijete ili kupite kućnog ljubimca odgovorni ste da se o životinji brinete na odgovarajući način, da je hranite i držite čistom. Mnoge kućne ljubimce treba redovno vakcinisati i voditi kod veterinara ako su bolesni ili povrijeđeni. U Australiji se očekuje da životinje budu uštrojene i da imaju mikro čipove što je također odgovornost vlasnika. Detaljnije informacije možete dobiti od vašeg mjesnog veterinara ili **Royal Society for the Prevention of Cruelty to Animals (RSPCA)** (Društva za zaštitu životinja).

Royal Society for the Prevention of Cruelty to Animals (RSPCA) 6326 6333

RSPCA e-mail

rspca@rspcatas.org.au

RSPCA website

www.rspca.org.au

Upoznavanje ljudi i komuniciranje

U Australiji kada nekog upoznajete po prvi put običaj je da se rukujete desnom rukom. Osobe koje se ne poznaju ne ljube se i ne grle pri upoznavanju.

Mnogi Australci kada razgovaraju sa nekim gledaju osobu u oči u znak poštovanja i da pokažu da pažljivo slušaju. Međutim, trebate biti svjesni činjenice da kod nekih ljudi to može izazvati neprijatnost i postidjenost.

Kada Australci upoznaju nekoga po prvi put ne vole da im se postavljaju direktna i pitanja lične prirode kao što su starosna dob, bračno stanje, djeca i novac.

Ako vam osobu nisu predstavili imenom ili vam nije rečeno da je oslovljavate imenom, u tom slučaju obično se obraćate osobi koristeći prezime i titulu (npr. Mr Wong, Ms Smith, Mrs Brown, Dr Lee). Na radnom mjestu i u kontaktu sa prijateljima, Australci se obično obraćaju jedni drugima imenom.

Pristojno ponašanje

Australci obično kažu "**please**" (molim vas) kada nešto traže ili žele uslugu, te kažu "**thank you**" (hvala) kada im neko nešto da ili im pomogne oko nečega. Ako ne kažete "please" i "thank you" smatraće vas nepristojnim.

Australci obično kažu "**excuse me**" kada žele skrenuti nečiju pažnju i "**sorry**" (izvinite) kada se slučajno sa nekim sudare u prolazu. Australci takođe kažu "excuse me" ili "pardon me" (izvinite) ako podignu na javnom mjestu ili kod nekoga u kući.

Trebate uvijek biti tačni kada idete na sastanak ili dogovoreni termin. Ako vidite da ćete zakasnuti, nazovite osobu i to joj javite. Ovo je vrlo važno kad su u pitanju poslovni sastanci jer vas kašnjenje može finansijski koštati kao i u slučaju ako ne dođete na zakazani termin i o tome unaprijed ne obavjestite osobu sa kojom ste zakazali sastanak. Osobu koja uvijek kasni mogu smatrati nepouzdanom.

Ako primite pismenu pozivnicu u njoj može pisati 'RSVP' sa naznačenim datumom. To znači da osoba koja vas poziva želi da zna da li ćete doći ili ne. U tom slučaju pristojnost nalaže da odgovorite do tog datuma.

Većina Australaca ispuhuje nos u platnene i papirnate maramice, a ne na pločnik. Ovo se odnosi i na pljuvanje. Mnogi ljudi će vam reći "bless you" (na zdravlje) kada kihnete - ova fraza nema vjersko značenje.

Važno je znati da određeno ponašanje nije samo nepristojno već i protuzakonito. Primjeri uključuju psovanje na javnom mjestu, guranje u redu, te vršenje male i velike nužde na mjestima koja za to nisu namijenjena, osim u javnim i privatnim toaletima.

Odjeća

Australija je raznoliko društvo. Odjeća koju ljudi nose odražava njihovu raznolikost. Mnogi ljudi nose ležernu i praktičnu odjeću što zavisi od društvene prilike ili klime. Mnoge osobe nose svoju tradicionalnu odjeću koja može biti vjerskog ili tradicionalnog karaktera, naročito u svečanim prilikama.

Postoji nekoliko zakona i pravila u vezi oblačenja, a na radnim mjestima i u nekim prostorijama treba nositi određenu vrstu odjeće. Na primjer, zaštitne čizme i šljemovi moraju se nositi iz sigurnosnih razloga na mjestima gdje se izvode građevinski radovi, a policija, vojska i osoblje na određenim radnim mjestima moraju nositi uniformu.

Klubovi, kina, pozorišta i ostala mjesta mogu tražiti od posjetilaca da nose elegantnu i čistu odjeću, te odgovarajuću obuću.

Možda će neki načini u oblačenju biti u sukobu sa vašim shvaćanjima ili za vas uvredljivi. Na primjer, neke žene nose odjeću koja puno otkriva tijelo. Nemojte o njima donositi sud zasnovan na standardima zemlje u kojoj ste ranije živjeli. U Australiji, bez obzira na stil oblačenja koji žena ima, nemojte ga shvaćati kao nedostatak morala ili način privlačenja muške pažnje.

Uobičajeni australijski izrazi

Mnogi australijski izrazi i riječi iz slenga mogu ljudima koji su tek došli u Australiju zvučati čudno. Ako niste sigurni šta određeni izraz znači, slobodno pitajte. Ovo su neke uobičajene fraze:

- **Bring a plate** –kada ste pozvani na neku društvenu ili poslovnu zabavu i ako se od vas traži da "bring a plate" to znači da trebate donijeti neko jelo koje ćete podijeliti sa drugima.
- **BYO** –znači da donesete svoje piće ("Bring Your Own"), što može da uključi alkohol, sokove, gazirana pića ili vodu. Neki restorani su BYO. To znači da možete donijeti svoju flašu vina, ali morate platiti korištenje čaša. Ova novčana naknada se zove 'corkage'.
- **Fortnight** – 'fortnight' je dvosedmični period. Mnogi Australci dobivaju platu ili nadnice dvosedmično.

6. Stanovanje

Unajmljivanje privatne kuće ili stana

Kuća ili stan unajmljuje se obično preko agencije za posredovanje nekretninama ili direktno od vlasnika. Kuće i stanovi za unajmljivanje se oglašavaju u dnevnim novinama posebno srijedom i subotom u dijelovima novina gdje piše 'To let' i 'Accommodation vacant'. Možete također otići u agenciju za nekretnine i tražiti listu stanova/kuća za unajmljivanje. Pronalaženje smještaja u Australiji može biti teško, a kirije visoke.

U Australiji, poželjno je da podstanar i stanodavac imaju sklopljen pismeni ugovor tako da svi termini i uslovi budu bolje vidljivi. 'Lease' ili 'residential tenancy agreement' (ugovor o unajmljivanju) je pismeni ugovor između podstanara i stanodavca i obično se sklapa na 6 ili 12 mjeseci, međutim imate pravo da se nagodite sa stanodavcem ili agentom o vremenskoj dužini najma prije nego što potpišete ugovor. Nakon isteka najma možda ćete moći obnoviti ugovor na novi period.

Ako raskinete ugovor prije njegovog isteka, imajte na umu da to može uključivati dodatne troškove, pa stoga nemojte unajmljivati na period duži nego što planirate ostati. **Nemojte potpisivati ugovor prije nego što pregledate stan/kuću i u potpunosti ne razumijete sve uslove iz ugovora, jer on postaje pravno obavezujući nakon što ga potpišete.** Za detaljnije informacije, pogledajte u produžetku *Prava i obaveze podstanara*.

Čim ugovor o unajmljivanju stupi na snagu od vas će se obično tražiti da platite jednu mjesečnu kiriju unaprijed i date kauciju. Kaucija je polog koji dajete stanodavcu i u većini slučajeva ne iznosi više od jedne mjesečne kirije. Stanodavac ili agent moraju poslati kauciju u Residential Tenancies Bond Authority.

Prije nego što uselite, vi i stanodavac, ili njegov agent, popunjavate dokument pod nazivom 'condition report' u kojem bilježite u kakvom se stanju nalazi stan/kuća. Ovaj dokument vam može pomoći da izbjegnute nesuglasice kada se budete iseljavali jer se u njemu bilježe sva oštećenja koja su bila prisutna kada ste se uselili. Kada napustite unajmljeni stan ili kuću, dobićete natrag kauciju ako ne dugujete kiriju i ako ostavite iza sebe očišćen i neoštećen stan/kuću.

Možda ćete imati pravo na finansijsku pomoć oko plaćanja kaucije i pologa. Možda također imate pravo na isplatu **Rent Assistance** koja će vam pomoći oko troškova plaćanja mjesečne kirije. Informacije o ovim isplatama možete dobiti u [Centrelink](#)-u.

Za pomoć ili informacije o kauciji i pomoći oko plaćanja kirije kontaktirajte:

Launceston

Anglicare

Private Rental Assistance
122 Elizabeth Street
LAUNCESTON
Tel: **6333 3000**

Hobart

Colony Assistance Service for Housing (CASH)

446 Elizabeth Street
HOBART
Tel: **6214 1492** or **1800 265 669**

Burnie

Anglicare

Private Rental Assistance
6 Strahan Street
BURNIE
Tel: **6431 8804**

Devonport

Anglicare

Private Rental Assistance
1st Floor Days Building
Cnr Best and Rooke Street
DEVONPORT
Tel: **6424 8581**

Prava i obaveze podstanara

Za informacije o pravima i obavezama podstanara kada unajmljujete privatni smještaj ili ako želite tražiti informativnu brošuru kontaktirajte:

Consumer Affairs and Fair Trading

1300 654 499

Website

www.consumer.tas.gov.au

Informacije o pravima i obavezama podstanara možete dobiti od Service Tasmania (pogledajte Poglavlje 1, *Stvari koje treba uraditi što prije*, pod tačkom G za kontakt podatke).

Udruženje podstanara Tasmanije (Tenants Union of Tasmania) možda može dati više savjeta podstanarima.

Tenant's Union of Tasmania

(radi utorkom, sijedom i četvrtkom
od 9:30 do 12:30 iza podne)

166 Macquarie St

HOBART

Tel: **6223 2641**

Savjet putem telefona pon-pet od

9:30 do 16 sati

Tel: **1300 652 641**

Kupovina kuće ili stana

Kuće ili stanovi koji su za prodaju obično se oglašavaju u novinama, a oglasi mogu biti stavljeni i na Internet. Agencije za nekretnine vam također mogu dati spisak kuća za prodaju. Ako po prvi put kupujete kuću u Australiji možda imate pravo na pomoć australske vlade pod nazivom 'First Home Owner Grant'.

Ako treba da posudite novac da biste kupili kuću ili stan, obratite se banci ili drugoj finansijskoj instituciji. U Australiji, prilikom kupovine kuće, ljudi obično koriste advokata ili bilježnika da provjere na kome je vlasništvo i da organizuju sve potrebne papire. I u ovom slučaju, **ne potpisujte nikakav ugovor ako u potpunosti ne razumijete sve termine i uslove.**

Smještaj u hitnim slučajevima

Sljedeće organizacije vam mogu pomoći ako vam hitno treba smještaj:

Ako ste beskućnik ili postoji mogućnost da to postanete

(informacije, trenutna pomoć oko smještaja).

Emergency Accommodation Assistance Helpline

Tokom radnog vremena: 1800 243 232

Nakon radnog vremena od 17 do 9 ujutro : 1800 800 588

Hobart - Northern Suburb Areas

Anglicare ACCESS

(Potrebno zakazati termin)

406 Main Road

GLENORCHY

Tel: **6273 5855**

Launceston Anglicare ACCESS

(od 13 – 17 sati)

122 Elizabeth Street

LAUNCESTON

Tel: **6333 3000**

Hobart - Central and Southern Areas
Colony 47 - COSS
446 Elizabeth Street
NORTH HOBART
Tel: **6214 1486**

Hobart - Eastern Shore Areas
Colony 47 - COSS
Level 5 Bellerive Quay Building
Cnr Percey St and Cambridge Rd
BELLERIVE
Tel: **6245 7849** ili **1800 265 669**

Burnie Anglicare ACCESS
6 Strahan Street
BURNIE
Tel: **6431 8804**

Devonport Anglicare ACCESS
1st Floor Days Building
Corner Best and Rooke Street
DEVONPORT
Tel: **6424 8581**

Državni smještaj

Ako primete isplatu od Centrelink ili imate niske prihode možete predati zahtjev za državni smještaj. Dužina čekanja na državni smještaj zavisi od toga gdje želite da živite, broja članova vaše porodice i koliko vam hitno treba smještaj.

Za informacije o državnom smještaju, kontaktirajte:

Level 1
Reece House
46 Mount Street
BURNIE
Tel: **6434 6353**

Ground Floor
23 Steele St
DEVONPORT
Tel: **6421 7832**

11 Cameron Street
LAUNCESTON
Tel: **6336 2370**

Level 1
2 Terry Street
GLENORCHY
Tel: **6233 8904**

46 Bligh Street
ROSNY
Tel: **6233 8431**

27 Greenpoint Rd
BRIDGEWATER
Tel: **6268 4200**

Plaza Level Block 1
188 Collins Street
HOBART
Tel: **6233 3736**

Održavanje – cijela Tasmanija (redovno radno vrijeme) 1300 665 663

Održavanje u hitnim slučajevima nakon radnog vremena (besplatni poziv) 1800 005 588

Housing Tasmania <http://www.dhhs.tas.gov.au/services/channels/abouthousing>

Osnovne usluge za domaćinstva (priklučci)

Bilo da unajmljujete ili kupujete stan ili kuću, postoje razni priklučci za domaćinstvo koji će vam možda zatrebati. Potrudite se da obavijestite kompanije koje vrše ove usluge nekoliko dana prije preseljenja u novi smještaj.

Prije sklapanja bilo kakvog ugovora za priklučke u domaćinstvu, trebete provjeriti da li vam je usluga na koju se obavezujete potrebna uzimajući u obzir vrstu vašeg smještaja i koliko dugo u njemu namjeravate ostati. U nekim slučajevima ljudi su se obavezali na trogodišnji ugovor sa snabdjevačem električne energije iako su živjeli u privremenom smještaju. Važno je da razumijete sve uslove iz ugovora o priklučcima prije nego što ga potpišete

Električna struja, gas i voda

Aurora Energy (Stanje na računu i priključak)

1300 132 003

Hitni slučajevi i kvarovi

13 2004

Pogledajte u telefonskom imeniku 'Yellow Pages' pod 'Gas suppliers'.

Kontaktirajte vašu općinu (pogledajte Poglavlje 14, *Lokalna uprava*)

Telefon

Telefonske kompanije, uključujući kompaniju Telstra koja je jednim dijelom državna kompanija, možete pronaći u poslovnom telefonskom imeniku Yellow Pages pod 'Mobile telephones and accessories' i 'Telephones-long distance'.

Za neke od ovih usluga možda treba platiti priključak. To provjerite kod kompanije koja vrši uslugu prije nego što potpišete ugovor. Oni će vam poslati račun na kojem će biti naznačeni troškovi njihove usluge. Trebate ih odmah kontaktirati ako niste u mogućnosti platiti račun do naznačenog datuma ili ako vam više odgovara da češće primete manje račune nego veće račune u dužim periodima. Međunarodni telefonski pozivi mogu biti vrlo skupi i troškovi se brzo nagomilaju. Pažljivo pratite koliko razgovarate kada zovete inostranstvo ili koristite unaprijed kupljenu telefonsku karticu (može se kupiti u prodavnicama novina).

Mnoge osobe u Australiji posjeduju mobitel, međutim pozivi sa mobilnih telefona mogu biti vrlo skupi. Općenito, pozivi se obračunavaju po minuti ili u razmacima od 30 sekundi kada koristite mobilni telefon da nazovete drugu državu u Australiji ili u inostranstvo. **Trebate pažljivo proučiti na šta se finansijski i pravno obavezujete prije nego što kupite mobitel.**

Telecommunications Industry Ombudsman je izdao više informativnih brošura na engleskom i ostalima jezicima o raznim potrošačkim pitanjima. Za više informacija posjetite web stranicu ili nazovite:

Telecommunications Industry Ombudsman

1800 062 058

Website

www.tio.com.au/publications/FactSheets.htm

7. Zapošljavanje

Traženje posla

Tržište rada u Australiji može biti vrlo konkurentno. Koliko brzo nakon dolaska tek pristigli doseljenici mogu pronaći zaposlenje zavisi od ekonomskih faktora, stručnih kvalifikacija i vještina, vrste traženog posla, te posebnih okolnosti od kojih može zavisiti postojanje određenih poslova u raznim dijelovima države.

Dnevne novine objavljuju slobodna radna mjesta (ili 'Positions vacant'), posebno subotom. Konkursi za radna mjesta se također objavljuju na Internetu. Postoje i privatne agencije za **zapošljavanje**, koje možete naći u telefonskom imeniku 'Yellow Pages' i na Internet stranicama za zapošljavanje.

Svaki stanovnik Australije može da se prijavi u **Centrelink** i **Job Network** da bi dobio pomoć u pronalaženju posla. Kada ste registrovani mogu vas uputiti na **Job Network** (Mrežu agencija za zapošljavanje), koja se sastoji od privatnih, društvenih i vladinih organizacija sa kojima je australska vlada sklopila ugovor da pomognu osobama da nađu zaposlenje.

Kao novi doseljenik, dobro bi bilo da razgovarate saiskusnim savjetnikom za zapošljavanje ili kontaktirate **Centrelink Career Information Centre** da biste bili sigurni da na pavilan način tražite zaposlenje, posebno u slučajevima kada vam je teško dobiti intervju kod poslodavca.

Kontakt podaci Centrelink-a

Job Search Information Line	13 6268
Pomoć na drugim jezicima	13 1202
Lično obraćanje	<u>Lokacije kancelarija</u>
Informacije na ostalim jezicima	<u>Centrelink pomoć – mi govorimo vaš jezik</u>
Web stranica	<u>www.centrelink.gov.au</u>

Usluge Job Network-a

Postoji više vrsta usluga za zapošljavanje koje nudi Job Network. One uključuju:

- **Job Search Support Services** (Služba za pomoć oko pronalaženja posla) – ovu uslugu mogu koristiti osobe koje traže posao i ispunjavaju uslove čim se prijave u Centrelink ili u agenciju Job Network-a, ona pomaže nezaposlenim osobama da pronađu posao u najkraćem roku;
- **Intensive Support Services** (Intenzivna pomoć za osobe koje traže zaposlenje) pruža intenzivnu pomoć osobama koje traže posao i ispunjavaju uslove što uključuje obuku u okviru koje usavršavaju vještine potrebne za intervju i uče kako se na najbolji način predstaviti poslodavcu;
- **Intensive Support – Job Search Training** (Intenzivna pomoć – obuka za traženje posla) puža individualnu pomoć osobama koje traže zaposlenje i ispunjavaju uslove, te im pomaže da usavrše vještine potrebne za traženje posla i prošire mrežu kontakata da pronađu zaposlenje (aktivnosti uključuju pomoć oko sastavljanja biografije i molbi za posao);
- **Intensive Support – customised assistance** – daje individualnu pomoć osobama koje traže zaposlenje i ispunjavaju uslove, a uključuje analiziranje barijera koje otežavaju osobama da pronađu zaposlenje i pravljenje individualnog plana za traženje posla
- **New Enterprise Incentive Scheme (NEIS)** (Program za poticaj osnivanja novih preduzeća) pomaže nezaposlenima da osnuju i vode vlastitu firmu. Korisnici ovog

programa možda imaju pravo na pomoć u okviru ovog programa koja obuhvata obuku iz male privrede, novčanu pomoć i savjetodavnu uslugu u toku prve godine nakon osnivanja firme.

- **Assessment Fee Subsidy for Overseas Trained Australian Residents** (Novčana naknada za stanovnike Australije školovane u inostranstvu) – pomaže oko troškova ispita i procjene kvalifikacija.

Važno je da imate na umu da samo učlanjenje u Job Network na garantuje posao. I dalje trebate aktivno tražiti zaposlenje da biste povećali šanse da ga pronađete.

Sve osobe koje traže posao također mogu besplatno koristiti uređaje **Job Network Access**-a u kancelarijama Centrelink-a. Mnoge agencije Job Network-a daju na korištenje uređaje kao što su telefoni, fotokopir aparati, faks mašine, ekrane koji reaguju na dodir (touch screens) i kompjutere (uključujući Internet). Za detaljnije informacije o ovim uslugama, uključujući uslove koje trebate ispunjavati kontaktirajte:

Job Seeker Hotline

13 6268

Job Network website

www.jobnetwork.gov.au

Centrelink takođe upućuje klijente na službu koja radi na priznavanju inostranih kvalifikacija i daje savjete o ostalim službama za zapošljavanje koje se nalaze u tom području.

Kancelarije Centrelink-a se nalaze u mnogim predgrađima kao i u glavnim centrima u unutrašnjosti. Njihove adrese se nalaze u telefonskom imeniku 'White Pages' pod 'Centrelink', ili na web stranici Centrelink-a.

Više informacija

Australian Apprenticeships

13 38 73

Website

www.australianapprenticeships.gov.au

Workplace website

www.workplace.gov.au

Australian Jobsearch website

www.jobsearch.gov.au

Skilled Migrant Job Seeker website

<https://skilledmigrant.gov.au>

Jobguide website

www.jobguide.deewr.gov.au

Kvalifikacije

Savjetuje se da imate formalno priznate stručne kvalifikacije da biste imali veće šanse da radite u istoj profesiji za koju ste stručno osposobljeni.

Zanatske kvalifikacije

Ako imate kvalifikacije iz oblasti inženjerstva, građevinarstva, metalne struke, elektro zanata ili ugostiteljstva, sljedeće agencije vam mogu dati informacije o tome kako se takva zanimanja priznaju u Australiji. Ako živite u Tasmaniji kontaktirajte:

Trades Recognition Australia

GPO Box 9879

MELBOURNE VIC 3001

Tel: **1300 360 992**

Fax: (03) 9954 2588

www.workplace.gov.au/tra

Ako zovete iz inostranstva kontaktirajte:

Trades Recognition Australia

GPO Box 9879

CANBERRA ACT 2601

Tel: +612 6121 7456

Fax: +612 6121 7768

E-mail: traenquiries@dewr.gov.au

Internet: www.workplace.gov.au/tra

Tasmanian Qualifications Authority pomaže osobama da dobiju priznavanje kvalifikacija koje su stekli van Australije.

Tasmanian Qualifications Authority

Level 5

2 Kirksway Place

BATTERY POINT TAS 7006

Tel: **6233 6364**

Website: www.tqa.tas.gov.au/

Postal Address:

PO Box 147

SANDY BAY TAS 7006

Fakultetske diplome

Ako tražite zaposlenje u određenom radnom području, kontaktirajte registracijsko, profesionalno ili tijelo koje daje dozvolu za obavljanje djelatnosti. Njihove kontakt podatke možete naći na Skills Recognition Information web stranici.

Overseas Qualifications Units (Odjel za inostrane kvalifikacije) u svakoj državi i teritoriji pomaže doseljenicima da dobiju priznanje kvalifikacija stečenih u inostranstvu. Za više informacija posjetite stranicu

Skills Recognition website

www.immi.gov.au/asri/os-qual-units.htm

Ministarstvo za obrazovanje, zapošljavanje i odnose na radnom mjestu putem Nacionalnog ureda za priznavanje kvalifikacija stečenih u inostranstvu (**Australian Education International-National Office of Overseas Skills Recognition (AEI-NOOSR)**) pruža informacije i savjete o ekvivalentnosti kvalifikacija stečenih u inostranstvu, a za ovu uslugu se plaća. Za više informacija kontaktirajte:

AEI-NOOSR Hotline

1300 363 079

AEI-NOOSR website

aei.gov.au/AEI/QualificationsRecognition

Napomena: Molimo provjerite u Odjelu za inostrane kvalifikacije (Overseas Qualifications Unit) prije nego što kontaktirate AEI-NOOSR. OQU će vas uputiti njima ako bude potrebno.

U nekim slučajevima osobe koje su stekle stručne kvalifikacije u inostranstvu, a imaju australijsko državljanstvo ili stalni boravak, mogu imati pravo na FEE-HELP pomoć da plate djelomične ili pune troškove poduke prijelaznih kurseva koji su potrebni za priznanje inostranih kvalifikacija u Australiji.

**FEE-HELP
Going to Uni**

1800 020 108

www.goingtouni.gov.au

ASDOT pruža financijsku pomoć za pokrivanje troškova procjene kvalifikacija i ispita za osobe sa stručnim profesionalnim kvalifikacijama iz inostranstva u određenim profesijama, koji za to ispunjavaju uslove.

ASDOT Hotline
ASDOT website

1300 363 079
aei.gov.au/AEI/Qualifications/RecognitionInformation/Asdot

Ako vaši dokumenti iz kojih se vidi vaša kvalifikacija nisu na engleskom jeziku, morate ih dati na prevod. Vidi Poglavlje 2, *Pomoć oko engleskog jezika*

Radni uslovi (prava radnika/poslodavca)

Zaposlenici u Australiji uživaju prava te imaju pravo na zaštitu na osnovu relevantnih zakona u državama i teritorijama. Ovi zakoni navode pravila kao što su minimalne satnice i minimalni radni uslovi na koje zaposlenici maju pravo.

Workplace Authority je centralno mjesto gdje se daju besplatni savjeti i informacije o sistemu radnih odnosa u Australiji poslodavcima i zaposlenicima. Workplace Authority također prihvata podnošenje sporazuma o radnom mjestu i procjenjuje da li su oni pravedni. Workplace Authority se nalazi u svakom glavnom gradu, a možete s njima telefonski stupiti u kontakt putem Službe za prevođenje i tumačenje.

Ako imate razloga za zabrinutost i zanima vas kako se ovi zakoni odnose na vaše radno mjesto, **Workplace Ombudsman** (ombudsman za odnose na radnom mjestu) može ispitati žalbe ili moguće kršenje državnog zakona o radnim odnosima, pokrenuti istragu o bilo kojem događaju ili praksi koji nisu u skladu sa državnim zakonom o radnom odnosu, pokrenuti sudski proces da bi se primijenio državni zakon o radnom odnosu, te da zastupa radnike koji su, ili koji mogu postati strane u procesu na osnovu Zakona o odnosima na radnom mjestu iz 1996. (*Workplace Relations Act 1996*)

Za detaljnije informacije o sistemu radnih odnosa u Australiji, možete također kontaktirati Workplace Infoline ili posjetite Workplace, web stranicu australske vlade.

Workplace Ombudsman website	www.wo.gov.au
Pomoć na drugim jezicima	13 14 50
Workplace Infoline	1300 363 264
Workplace Ombudsman Helpline	1300 724 200
Workplace website	www.workplace.gov.au

Workplace Standards Tasmania je odgovorno za provođenje većine zakona koji regulišu poslovanje u Australiji, a glavna područja obuhvataju zdravlje i sigurnost na radnom mjestu, odštetu za radnike, dopust za radnike koji su dugo godina u radnoj službi, radno vrijeme trgovina, državne praznike, te neke radne registracije. Ono je također odgovorno za neka pitanja vezana za odnose u industriji.

Workplace Standards Tasmania	1300 366 322
Workplace Standards website	www.wst.tas.gov.au

Na osnovu Zakona o odnosima na radnom mjestu (Workplace Relations Act), svi radnici imaju pravo da se učlane ili ne učlane u sindikat. Poslodavac ne smije otpustiti radnika zato što je ili nije član sindikata. Za više informacija kontaktirajte **Australian Council of Trade Unions (ACTU)**.

ACTU Helpline	1300 362 223
ACTU website	www.actu.asn.au

Program penzione štednje (Superannuation)

Superannuation je posebno osmišljena dugoročna investicija za vašu penziju. Superannuation je u svijetu poznat kao 'štednja za penziju' ili 'pensionerski prihod'.

Investiranje u penzioni fond u toku vašeg radnog vijeka je osmišljen sa ciljem da vam pomogne izgraditi novčani fond od kojeg ćete živjeti kada odete u penziju. Gotovo svaka zaposlena osoba u Australiji je učlanjena u penzionerski fond štednje.

'Superannuation' je u Australiji općenito poznat kao 'Super'.

U većini slučajeva, vaš poslodavac po zakonu mora uplaćivati novčani doprinos koji iznosi 9% od vaše sveukupne zarade u penzioni fond kojeg ste vi odabrali. Vi takođe možete dodatno uplaćivati u taj fond. Neki poslodavci daju premale novčane doprinose ili ih uopće ne uplaćuju. Da biste provjerili da li vaš poslodavac uplaćuje odgovarajući novčani iznos morate se obratiti vašem penzionom fondu. Za više informacija kontaktirajte:

ATO Superannuation Infoline	13 1020
ATO website	www.ato.gov.au/super
Australian Securities & Investments Commission (ASIC)	1300 300 630
ASIC website	www.fido.asic.gov.au

Oporezivanje

Tax File Number (TFN) je jedinstveni broj koji **Australian Tax Office (ATO)** izdaje pojedincima i organizacijama i potreban je za sve vrste prihoda. Predaja zahtjeva za TFN (porezni broj) treba da vam bude prioritet. **Online registracija za porezni broj** (registracija za porezni broj putem Interneta) je dostupna 24 sata 7 dana u sedmici i samo vam trebaju vaši podaci iz pasoša i vaša adresa u Australiji. Nakon otprilike 10 dana trebate primiti poštom vaš novi porezni broj (TFN). Zaštitite svoj TFN broj i nemojte ga držati u novčaniku, torbici ili u mobitelu.

Formular možete da dobijete u kancelarijama Centrelinka, možete ga isprintati sa Internet stranice Australijskog_poreznog_ureda, ili možete nazvati TFN Helpline i tražiti da vam ga pošalju. Obrada zahtjeva za TFN traje 28 dana.

Kada počnete raditi, vaš poslodavac će od vas tražiti da popunite izjavu o poreznom broju (TFN Declaration form) na koju trebate upisati svoj porezni broj. Ako još niste dobili TFN broj, poslodavac nema pravo da vam odredi veći porez na platu od uobičajenog sve dok ne prođe redovna procedura za dobivanje TFN broja.

Ako zaradite bilo kakav prihod u finansijskoj godini (između 1. jula i 30. juna), morate predati **Income Tax Return** (poreznu prijavu) do 31. oktobra iste godine, osim ako nisu određeni drugi aranžmani. Kao stanovnik, na vas se odnosi australski zakon i od vas se traži da navadete sav svoj prihod koji ste ostvarili u Australiji i izvan nje na poreznu prijavu.

Australija ima **Goods and Services Tax (GST)** (porez na robe i usluge) od 10 posto na većinu stavki. GST je uključen u cijenu koju treba da platite. Neke stvari kao što su osnovna hrana, većina usluga obrazovanja i zdravstva, usluge čuvanja djece i njega u staračkim domovima ne podliježu GST-u.

Ako imate vlastito preduzeće, trebaće vam Australian Business Number (Australijski poslovni broj) za kontakte sa **Australijskim poreznim uredom** i ostalim preduzećima. Za više informacija kontaktirajte Australijski porezni ured:

Australijski porezni ured – kontakt podaci

Tax File Number Helpline (informacije o poreznom broju)	13 2861
Poslovne i GST informacije	13 2866
Tax Information Line (informacije o porezu)	13 2861
Internet stranica Poreznog ureda	www.ato.gov.au
TFN online registration	www.ato.gov.au/individuals

Nekretnine u inostranstvu, investicije i prihod

Australijski građani plaćaju porez na prihod ostvaren bilo gdje u svijetu te moraju prikazati sav inostrani dohodak kad prijavljuju porez. Odluka o tome da li spadate u kategoriju građana koji trebaju platiti porez donosi se na individualnoj osnovi. Australijski porezni ured (Australian Taxation Office – ATO) ima informacije na svojoj web stranici koje će vam pomoći da razumijete svoje porezne obaveze.

ATO može dati informacije o sljedećim vrstama prihoda kad je u pitanju porez:

- investicije kao što su vrijednosni papiri i iznajmljivanje stana / kuće / poslovnog prostora
- kamate i autorska prava
- poslovne aktivnosti u inostranstvu
- primanje penzije iz inostranstva

Ako se na vaš inostrani prihod primjenjuje porez, morate ga prijaviti čak i ako je već oporezovan u državi u kojoj je taj prihod ostvaren. Ako se na taj prihod primjenjuje porez u Australiji, a već ste platili porez na njega u inostranstvu, u tom slučaju možda imate pravo na inostrani porezni kredit (op.p. odbitak od poreza koji smanjuje konačnu poreznu obavezu). Porezi na koje se može primijeniti inostrani porezni kredit zovu se 'creditable taxes'.

ATO International Tax Essentials

[www.ato.gov.au/individuals/
pathway.asp?pc=001/002/012](http://www.ato.gov.au/individuals/pathway.asp?pc=001/002/012)

8. Socijalna pomoć

Australska vlada daje doprinos na socijalnom i ekonomskom planu putem usluga kojima pomaže ljudima da se osamostale, te pruža podršku onima kojima je to potrebno. Socijalnu pomoć uglavnom isplaćuje vladina agencija koja se zove **Centrelink. Family Assistance Office** pruža pomoć porodicama.

Adrese Centrelink kancelarija i Ureda za pomoć porodici (Family Assistance Office) možete naći u lokalnom telefonskom imeniku White Pages.

Centrelink isplate

Pravo na isplatu od Centrelinka zavisi od toga koju vrstu vize imate i vaše lične situacije uključujući vaš prihod i nekretnine. Čak i ako imate stalni boravak u Australiji na vas se može odnositi period dvogodišnjeg čekanja na isplate (vidi tekst u produžetku).

Ako ne govorite engleski jezik, Centrelink vam može obezbijediti tumača da biste obavili razgovor. Možete kontaktirati Centrelink i na vašem jeziku pozivom na sljedeći telefon:

Centrelink (višejezične usluge)

13 1202

Centrelink website

www.centrelink.gov.au

Kada predajete zahtjev za isplate u Centrelinku morate pokazati **dokaz o identitetu i mjestu stanovanja** (pasoš i putne dokumente, broj bankovnog računa i ugovor o smještaju). Više informacija o ličnim dokumentima koje morate predočiti možete dobiti pozivom na gore navedeni broj ili možete naći tekst sa ovim informacijama naslovljen Proving your identity to Centrelink (Dokaz vašeg identiteta Centrelinku) na Centrelink web stranici. **Centrelink može tražiti i dodatni lični dokument.**

Da biste mogli primati bilo kakve socijalne isplate morate imati Tax File Number (TFN) (porezni broj). U Centrelinku možete da dobijete prijavni formular za porezni broj koji predajete u Australijskom poreznom uredu.

Period čekanja

Općenito, novodošli doseljenici moraju živjeti u Australiji kao stanovnici sa stalnim boravkom dvije godine prije nego što mogu dobiti većinu isplata socijalne pomoći, uključujući pomoć za nezaposlene, bolesne, studentske isplate i mnoga druga plaćanja. U period čekanja ubrajaju se samo vremenski periodi koje je osoba provela u Australiji kao stalni stanovnik (permanent resident). Da biste imali pravo na starosnu i invalidsku penziju po pravilu morate živjeti u Australiji 10 godina.

Izuzeca od perioda čekanja

Izbjeglice i doseljenici po humanitarnom osnovu su izuzeti od perioda dvogodišnjeg čekanja, kao i njihovi bračni partneri i maloljetna djeca ako je njihova veza postojala kada su kao izbjeglice ili po humanitarniom osnovu došli u Australiju.

Slično tome, partneri i djeca australskih državljana, te osobe koje imaju stalni boravak najmanje dvije godine izuzete su od perioda čekanja. Mogu postojati i ostali izuzeci koji se mogu primijeniti.

Većina isplata je dostupna samo osobama koje žive u Australiji i koje imaju dozvolu za stalni boravak. Isplatu pod nazivom **Special Benefit** (Specijalna pomoć) možda možete dobiti u toku perioda čekanja, ako ste zapali u teškoće zbog znatne promjene u okolnostima koje su izvan vaše kontrole. Ova isplata je dostupna u vrlo ograničenim okolnostima. Nemogućnost pronalaska posla ili nedostatak novca ne predstavljaju dovoljan razlog da biste imali pravo na Specijalnu pomoć. Ako ste se uselili na osnovu garancije (Assurance of Support), osoba koja je za vas dala garanciju biće odgovorna vratiti iznos koji vam je isplaćen.

Ako negujete osobu koja ima stalni boravak možda ćete imati pravo na **Carer Payment** (Isplatu za njegovatelja) na koju se ne odnosi period čekanja. Ako kontinuirano pružate njegu možda ćete i vi imati pravo na Carer Payment u periodu čekanja.

Ako postanete udovac/udovica, onesposobljeni ili samohrani roditelj nakon što ste postali stanovnik Australije, možda imate pravo na pomoć ili penziju. Možete također dobiti penziju a da ne živite 10 godina u Australiji ako ste pokriveni međunarodnim sporazumom o socijalnoj zaštiti. U januaru 2009. godine Australija je imala sklopljen sporazum o socijalnoj zaštiti sa 22 zemalja.

Isplata za pomoć u krizi osobama sa humanitarnom vizom

Od 1. januara 2008. pravo na **Crisis Payment** (isplata za pomoć u krizi) počelo se odnositi i na osobe sa humanitarnom vizom koje su stigle u Australiju po prvi put 1. januara 2008 ili nakon toga, te koje posjeduju jednu od sljedećih viza:

- potklasa 200 – Refugee (Izbjeglica)
- potklasa 201 – In-country Special Humanitarian (Posebna humanitarna za one koji ne mogu napustiti svoju zemlju)
- potklasa 202 – Global Special Humanitarian (Globalna posebna humanitarna)
- potklasa 203 – Emergency Rescue (Spašavanje u hitnim situacijama), i
- potklasa 204 – Woman at Risk (Žena izložena riziku)

Da bi osoba ispunila uslove za ovu isplatu, mora imati pravo na isplatu ili penziju od Centrelink-a, te biti u finansijskim poteškoćama. Osoba **mora uložiti zahtjev za ovu isplatu u roku 7 dana nakon dolaska u Australiju** ili kontaktirati Centrelink u roku 7 dana nakon dolaska i obavijestiti o namjeri da traži isplatu, te predati zahtjev u roku 14 dana od tog kontakta.

Isplata za pomoć u krizi za tek pristigle osobe sa humanitarnom vizom je jednokratna isplata koja pruža dodatnu finansijsku pomoć za potrebe oko naseljavanja onima koji na to imaju pravo. Iznos ove isplate odgovara osnovnom sedmičnom iznosu od Centrelink-a (isključujući dodatne uplate kao što su pomoć za kiriju ili dodatak za lijekove)

Isplate pomoći za porodice

Ako imate maloljetnu djecu australijska vlada nudi razne vrste isplata putem **Ureda za pomoć porodici** (Family Assistance Office) da bi pomogla porodicama oko radnih i porodičnih obaveza. Glavne porodične isplate uključuju Family Tax Benefit, Baby Bonus, Child Care Tax Rebate i Maternity Immunisation Allowance.

U pravilu, morate imati vizu sa stalnim boravkom da biste imali pravo na ove isplate, ali postoje neki izuzeci. Za ove isplate ne postoji period čekanja. Važno je imati na umu da su ove isplate za porodice namijenjene samo kao dodatni prihod, da se od njih ne može živjeti. Porodične isplate podliježu provjeri prihoda.

Family Assistance Offices (Uredi za pomoć porodici) postoje u Centrelink-u, Medicare i Australijskim poreznim uredima. Za detaljnije informacije o isplatama za porodice i o tome za koje isplate ispunjavate uslove, kontaktirajte Family Assistance Office.

Family Assistance Office – kontakt podaci

Telefon	13 6150
Informacije na ostalim jezicima	13 1202
TTY (za osobe sa slušnom i govornom manom)	1800 810 586
Family Assistance website	www.familyassist.gov.au

Mlade osobe

Ako imate djecu stariju od 16 godina, možda imaju pravo na isplate socijalne pomoći kao što su Youth Allowance ili Austudy. Za detaljnije informacije posjetite web stranicu www.centrelink.gov.au ili nazovite:

Služba za mlade i studente	13 2490
Informacije na ostalim jezicima	13 1202

Neko ko će u vaše ime obavljati poslove sa Centrelinkom ili Uredom za pomoć porodici

Možete opunomoćiti drugu osobu ili organizaciju – pod nazivom ‘nominee’, da u vaše ime obavlja poslove sa Centrelinkom i/ili Uredom za pomoć porodici (Family Assistance Office).

Prava i odgovornosti

Postoje određena pravila i uslovi koje morate zadovoljiti da biste mogli primiti isplate. U protivnom, neispunjavanje uslova može uticati na vaše isplate ili one mogu biti obustavljene.

Centrelink

Ako primate isplatu, morate obavijestiti Centrelink o svim promjenama koje se odnose na vašu situaciju tako da se osigura da primate tačan iznos. To uključuje sljedeće situacije:

- promjenu u vašim prihodima
- promjenama što se tiče stanovanja
- ako stupite u brak ili ako počnete živjeti odvojeno
- ako počnete ili prestanete studirati
- ako počnete ili prestanete raditi.

Morate obavijestiti Centrelink o svim promjenama koje se odnose na vašu sadašnju situaciju uključujući promjenu adrese, ako stupite u brak ili se razvedete, počnete raditi ili ako dođe do promjene u vašim prihodima. Osim toga morate odgovarati na pisma koja dobijete od Centrelinka.

Centrelink sluša svoje klijente što pomaže Centrelinku da poboljša svoje usluge. Ako imate pohvalu, prijedlog ili žalbu, nazovite:

Centrelink’s Customer Relations Unit (besplatni poziv)	1800 050 004
Informacije na ostalim jezicima	13 1202

Privatnost vaših podataka – Centrelink i Ured za pomoć porodici (Family Assistance Office) mogu dati vaše lične podatke samo ako to dopušta zakon i kada je za to data dozvola.

Family Assistance Office (Ured Za Pomoć Porodici)

Ako primate isplatu, od vas se zahtijeva da obavijestite Family Assistance Office o bilo kakvim promjenama u porodici koje mogu uticati na vaše pravo na ovu isplatu. Za detaljnije informacije o vašim pravima i obavezama posjetite Family Assistance web stranicu.

Službenici Multikulturalne službe pri Centrelinku

Službenici Multikulturalne službe (Multicultural Services Officers) predstavljaju vezu između Centrelinka i izbjeglica/doseljenika. Oni pružaju informacije klijentima i zajednicama o programima i uslugama, te obavljaju opsežne konsultacije da bi pomogli Centrelink-u da poboljša svoje usluge.

Više informacija

Centrelink

Centrelink ima mnogo informacija o svojim uslugama i isplatama. Za novodošle useljenike i za svakoga kome glavni jezik služenja nije engleski, postoji široka lepeza prevedenih informacija uključujući i vodič sa općim informacijama, 'Welcome to Centrelink' (Dobro došli u Centrelink). Da biste dobili njegovu kopiju i ostale prevedene informacije, nazovite 13 1202 ili posjetite web stranicu www.centrelink.gov.au, odaberite 'We speak your language' (Govorimo vaš jezik) na naslovnoj strani Centrelink-a. Ostale informacije o isplatama Centrelink-a i uslugama možete naći klikom na 'individuals' (pojedinci) i zatim odaberite opciju 'Moved to Australia'. Ostale informacije možete dobiti pozivom na sljedeće brojeve:

Centrelink multilingual (Pomoć na ostalim jezicima)	13 1202
Ugovaranje termina i radno vrijeme	13 1021
Employment Services, Newstart, Special Benefit (Usluge zapošljavanja, isplata za nezaposlene, specijalna pomoć)	13 2850
Age Pensions and Pensioner Concession Cards (Starosna penzija i penzionerske kartice za popust)	13 2300
Roditelj ili staratelj	13 6150
Youth Allowance and Student Services (Studentska pomoć i usluge za studente)	13 2490
Disability, Sickness and Carers (Onesposobljeni, osobe na bolovanju i njegovatelji)	13 2717
Centrelink International Services (Međunarodna služba pri Centrelinku- inostrane penzije)	13 1673
New Apprenticeship Line	13 3633
Primjedbe klijenata	1800 050 004
Centrelink TTY (za osobe sa slušnom i govornom manom)	1800 810 586
Customer feedback TTY (primjedbe klijenata TTY)	1800 000 567
Ako zovete iz inostranstva	+613 6222 3455

Family Assistance Office

Family Assistance Office također nudi informacije o svojim uslugama i isplatama. Za tek pristigle doseljenike i sve one koji slabo vladaju engleskim jezikom, postoji niz prevedenih informacija o pomoći za porodice. Da biste dobili primjerak listića sa prevedenim osnovnim informacijama o isplatama za porodice, nazovite **13 1202** ili posjetite Family Assistance web stranicu i kliknite na '[Multilingual Services](#)'.

9. Transport

Javni transport

Autobuske redove vožnje privatnih kompanija obično možete dobiti od vozača ili ako telefonirate autobuskoj kompaniji. Autobuske kompanije možete naći u telefonskom imeniku 'Yellow Pages' pod naslovom 'Bus and coach scheduled services' (Usluge gradskih i međugradskih autobusa).

Metro pruža mnoge gradske autobusne usluge u Tasmaniji. Za njihove redove vožnje kontaktirajte:

Metro **13 2201**
Website www.metrotas.com.au

Taksi službe

U najvećem dijelu Australije taksi radi 24 sata na dan. Mjerač na instrument tabli u taksiju pokazuje cijenu. Taksi službe su navedene u telefonskom imeniku Yellow Pages pod 'Taxi cabs'. Većina gradova ima posebnu taksi službu namijenjenu osobama koje koriste invalidska kolica.

Privatna vozila

Novi i polovni automobili za prodaju oglašavaju se u novinama, a možete ih kupiti i u salonima novih automobila i prodavnicama polovnih automobila. Kupovna cijena automobila obično ne uključuje troškove registracije, poreza i obaveznog osiguranja. Ove troškove kupac obično snosi posebno.

Da biste provjerili da li prijašnji vlasnik duguje novac za automobil registrovan u Tasmaniji, kontaktirajte:

Transport Enquiry Service **1300 851 225**
Website www.transport.tas.gov.au

Za informacije o posuđivanju novca za kupovinu automobila, obratite se svojoj banci ili finansijskom udruženju. **Pazite da razumijete sve termine i uslove prije potpisivanja bilo kakvog ugovora o finansiranju.**

U svakoj državi ili teritoriji postoje udruženja vozača koja pružaju usluge kao što su inspekcija vozila za potencijalnog kupca polovnog automobila, informacije o putovanju, osiguranju i usluge na cesti (u slučaju kvara automobila). Mnoge od njihovih usluga su dostupne ne-članovima kao i članovima, a u cilju pokrivanja članova imaju svoje filijale u drugim državama i teritorijama.

Royal Automobile Club of Tasmania (RACT) **13 2722**
Website www.ract.com.au

Da biste vozili u Australiji treba vam važeća vozačka dozvola. Za informacije o dobivanju **driver's licence** (vozačke dozvole), vidi Poglavlje 1, *Stvari koje trebate uraditi čim stignete u Australiju.*

Napomena: Australijski saobraćajni zakoni su veoma strogi. Vidi Poglavlje 5, *Australijski zakoni i običaji.*

10. Obrazovanje i usluge čuvanja djece

Usluge čuvanja djece

Postoje mnoge vrste usluga čuvanja djece i to cjelodnevno i sa skraćenim vremenom. Namjenjene su djeci koja su premala za školu i za period poslije škole. Naći ćete veliki izbor usluga čuvanja djece u telefonskom imeniku 'Yellow Pages', uključujući **preschools** (male škole) ili **kindergartens** (obdaništa), koja pripremaju djecu za školu, zatim centre za **child care** (čuvanje djece) ili **daycare** (jaslice), koje se brinu o mlađoj djeci, i **family daycare** (čuvanje djece u porodici) gdje djecu čuva drugi roditelj zajedno sa svojom porodicom.

Postoje i **playgroups** (igraonice) gdje dolaze roditelji sa djecom. Tu se djeca igraju i družu, a roditeljima je to prilika da porazgovaraju i razmjenjuju iskustva.

Playgroup Australia

1800 171 882

Website

www.playgroupaustralia.com.au

Dok pohađate nastavu pri AMEP-u, možda imate pravo na besplatnu uslugu čuvanja djece predškolske dobi. Ako napredujete i upišete nakon toga drugi kurs važno je da naplaćivanje usluge čuvanja djece bude razmotreno budući da ostali kursevi ne pokrivaju ove troškove.

Za detaljnije vladine informacije o:

- Uslugama čuvanja djece: u vašem mjestu;
- Vrstama usluga čuvanja djece i mogućim slobodnim mjestima;
- Vladinoj pomoći oko troškova ovih usluga;
- Uslugama za djecu sa posebnim potrebama; i
- Uslugama za djecu iz raznih kulturoloških područja

kontaktirajte informativnu službu **Child Care Access**:

Child Care Access Hotline (od 8-21 sat, ponedjeljak-petak)

1800 670 305

TTY (za osobe sa slušnom i govornom manom)

1800 639 327

Napominjemo da možda imate pravo na isplate za pomoć porodici (Child Care Benefit i Family Assistance payments) za usluge čuvanja djeteta i druge troškove. (Vidi Poglavlje 8, *Socijalna pomoć*.)

Škole

Sva djeca sa navršene četiri godine imaju pravo da idu u malu školu (preschool). U njima se djeca razvijaju u fizičkom, emotivnom i društvenom pogledu godinu dana prije polaska u redovnu školu.

Pohađanje škole je obavezno za djecu između 5 i 16 godina. Djeca obično polaze u školu kada napune 4 ili 5 godina. Učenicima se preporučuje da idu u školu do 17 ili 18 godina starosti zbog priprema za univerzitet ili dalje obrazovanje. Općenito, djeca ispod 12 ili 13 godina pohađaju **primary school** (osnovnu školu), a starija djeca idu u **high school** (srednju školu ili 'secondary school').

Svoju djecu možete poslati u državnu, katoličku ili nezavisnu privatnu školu. Da biste našli škole u svom području, pogledajte u 'White Pages' telefonskom imeniku pod naslovom 'Education Department', 'Catholic Church' i 'Association of Independent Schools'.

Državne škole pružaju besplatno obrazovanje. Međutim, većina škola traži dobrovoljni novčani prilog da bi obogatili edukativne i sportske programe. Roditelji odlučuju hoće li dati novčani prilog. Od roditelja se može očekivati da obezbijede ili plate školi za dodatne obrazovne materijale ili usluge. Roditelji će možda trebati kupiti djeci olovke, penkala, udžbenike i školsku uniformu (tamo gdje je to primjereno).

Napomena: Učenici koji imaju privremenu vizu možda će morati platiti punu školarinu. Za više informacija konsultirajte školu.

Privatne škole naplaćuju školarinu, a mogu imati i religiozne programe ili posebnu obrazovnu filozofiju. Roditelji koji žele da saznaju detalje o privatnom obrazovanju treba da zakažu sastanak sa odgovarajućim vlastima za privatno obrazovanje ili da direktno kontaktiraju odabranu školu.

Postoje dvije grupe privatnih škola u Tasmaniji, katoličke škole i nezavisne škole.

Katoličke škole: Katolička crkva vodi sistem škola za katoličku djecu, međutim učenici koji imaju sličan sistem vrijednosti također su dobrodošli. Školarinu plaćaju porodice koje to mogu priuštiti s tim da je obrazovanje u katoličkim školama za tek pristigle doseljenike sa humanitarnom vizom besplatno.

Nezavisne privatne škole u Tasmaniji obuhvataju 36 škola, s tim da svaka određuje iznos školarine za svoju školu. Mnogi od njih nude vjersko obrazovanje ili obrazovanje bazirano na određenim vrijednostima. Ostali promovišu određenu edukativnu filozofiju ili interpretaciju glavnog toka obrazovanja ('mainstream').

Raspitajte se u svojoj školi o **before and after school care** (produženom boravku prije i nakon nastave) ili **school holiday programs** (programima za školsku djecu za vrijeme školskog raspusta).

Tumači

Roditelji i staratelji koji slabo govore engleski jezik ili ga uopće ne govore, mogu tražiti od škole da obezbijedi tumača kada žele razgovarati o pitanjima koja se tiču njihove djece. Mogu također nazvati **Službu prevođenja i tumačenja (TIS National)** da bi kontaktirali školu.

Translating and Interpreting Service (TIS National)

13 1450

TIS National website

www.immi.gov.au/tis

Upis

Da biste upisali dijete u školu, kontaktirajte školu telefonom ili lično otiđite. Ponesite svoju vizu ili dokumente o ulasku u Australiju, dokaz o datumu rođenja vašeg djeteta i sve papire uključivo svjedočanstva iz prethodnih razreda.

Možda ćete morati pokazati i karton sa vakcinacijama ako ga imate.

Osobama sa humanitarnom vizom će u toku ovog procesa pomoći osoblje iz IHSS-a.

Detaljnije informacije o upisu u školu možete dobiti od:

Državne škole: Principal Education Officer ESL, Tel: 6233 7719 Mobitel: 0428 347 421

Katoličke škole: Humanitarian Entrant Liaison Officer, Tel: 6210 8838

Udruženje nezavisnih škola u Tasmaniji: Tel: 6224 0125

Stručno obrazovanje

VET (Stručno obrazovanje i obuka) i TAFE (Tehničko i više obrazovanje) kursevi su namijenjeni studentima koji žele steći stručne, tehničke ili zanatske vještine. Brojni kursevi pokrivaju stručne oblasti obuke kao što su informatika, poslovne usluge, primjenjena umjetnost i mediji, turizam i ugostiteljstvo, građevinarstvo i transport, poljoprivredna i rudarska proizvodnja te inženjerstvo. VET i TAFE koledži naplaćuju školarinu a studenti obično kupuju svoje knjige. Studenti moraju imati završenu srednju školu da bi se mogli upisati na neke od kurseva. Za više informacija kontaktirajte:

TAFE Tasmania

1300 655 307

Skills Tasmania, u okviru Ministarstva obrazovanja, može imati korisne informacije o organizatorima obuke, šegrtovanju i praksi:

Skills Tasmania

1800 655 846

Website

<http://www.skills.tas.gov.au/home>

Univerziteti

Australijski univerziteti su među najboljima u svijetu. Obično studiranje za diplomu traje 3 godine, ali postoje i dvostruke diplome, te postiplomski studiji čije studiranje duže traje. Neki kursevi imaju i opciju učenja dopisnim putem ili vanredno. Univerziteti također mogu organizovati kraće kurseve za profesionalno usavršavanje.

Za informacije o upisu i kursevima, kontaktirajte pojedine univerzitete ili posjetite internet stranicu **Going to University**.

Na stranici **Study in Australia** postoje korisne informacije o studiranju u Australiji na 12 jezika:

Study in Australia website

studyinaustralia.gov.au

Going to Uni website

www.goingtouni.gov.au

Za više informacija kontaktirajte:

University of Tasmania

www.utas.edu.au

Hobart

6226 2999

Launceston

6324 3999

Cradle Coast Campus

6430 4999

Cijena univerzitetskih kurseva može uključiti školarinu, sporedne troškove, knjige, smještaj i opće životne troškove. Za detaljnije informacije o finansijskoj pomoći kontaktirajte:

**Going to Uni
Student Enquiry Line**

1800 020 108

Youth Allowance (za osobe 16 do 24 godine starosti) i **Austudy** isplate (za one od 25 godina starosti i više) predstavljaju finansijsku pomoć za redovne studente koji su upisali odobreni studij. Obje vrste isplata zavise od prihoda i imovine koji moraju biti unutar određenih granica. Uglavnom, važi pravilo perioda dvogodišnjeg čekanja za novodošle stanovnike. Za više informacija o ovim programima finansijske pomoći kontaktirajte Centrelink (vidi *Poglavlje 8, Socijalna pomoć*).

Prije nego što krenu na fakultet, studenti sa slabim poznavanjem engleskog jezika trebaju ozbiljno razmotriti upis na kurs engleskog jezika kao što je program učenja pri AMEP-u (vidi *Poglavlje 2.*). Ovo će osigurati da imaju adekvatno znanje engleskog jezika koje će im pomoći da se nose sa zahtjevima nastave na fakultetu.

Studentske kartice

Studenti često dobiju studentsku karticu s kojom imaju pravo na popust za mnoge usluge, kao na primjer, kada idu autobusom u školu.

Za detaljnije informacije o **studentskim pokazima za prijevoz** nazovite 1300 851 225 ili posjetite stranicu http://www.transport.tas.gov.au/passenger_information.

11. Zdravstveni sistem

Medicare

Australijska vlada pruža pomoć oko medicinskih troškova i troškova bolničke njege putem šeme koja se zove **Medicare**. Medicare plaća većinu troškova posjeta doktoru, rentgenska snimanja, troškove vađenja krvi, njegu u državnim bolnicama i neke druge usluge.

Da biste saznali da li imate na to pravo i da se učlanite u Medicare, trebate otići u kancelariju Medicare i sa sobom ponijeti pasoš, putne dokumente i vizu za stalni boravak.

Medicare **ne snosi** troškove kola hitne pomoći, stomatološke usluge, fizioterapiju, naočale, usluge stručnjaka za stopala, usluge kiropraktičara niti smještaj u privatnim bolnicama. Za više informacija o Medicare, vidi Poglavlje 1, *Stvari koje trebate uraditi čim stignete u Australiju*.

Medicare website

www.medicareaustralia.gov.au

Centrelink Health Care Card

Ako primate isplatu od **Centrelinka** ili imate niska primanja, možda imate pravo na vladinu zdravstvenu karticu (**Health Care Card**). Sa ovom karticom imate pravo na razne vrste popusta uključujući troškove za lijekove i zdravstvene usluge (ljeekar, zubar, kola hitne pomoći). Za više informacija pogledajte Poglavlje 8, *Socijalna pomoć*.

Čak i ako imate zdravstvenu karticu uz nju morate priložiti i vašu Medicare karticu za sve osnovne bolničke i medicinske tretmane.

Privatno zdravstveno osiguranje

Mnogi Australijanci se odlučuju na privatno zdravstveno osiguranje. Ono pokriva cjelokupne ili djelomične troškove liječenja kao privatnog pacijenta u privatnoj ili državnoj bolnici, te može obuhvatati neke usluge koje Medicare ne pokriva, kao što su zubna njega, većina optičarskih usluga i transport kolima hitne pomoći. Ovi troškovi i vrsta pokrivenosti vrlo su raznoliki, pa stoga ako se odlučite da uzmete privatno zdravstveno osiguranje, trebate pažljivo usporediti razne fondove i **provjeriti detalje prije uzimanja polise osiguranja**.

Podsticaji

Vlada nudi finansijske podsticaje sa ciljem da potakne ljude da uzimaju privatno zdravstveno osiguranje. Ako se mislite odlučiti na privatno zdravstveno osiguranje trebate imati na umu sljedeće činjenice:

1. **30 posto popusta** – svi Australijanci imaju pravo na 30 posto popusta ako imaju pravo na Medicare i ako imaju sukladnu policu zdravstvenog osiguranja koje pokriva bolnički tretman, opći liječnički tretman ('pomoćni' ili 'dodatni') ili oboje. (za osobe od 65-69 godina popust iznosi 35 posto, a osobe sa navršениh 70 godina i više imaju popust od 40 posto)
2. **Medicare dodatak na porez** – većina poreznih obveznika u Australiji imaju uključen Medicare dodatak na porez u porezni iznos koji plaćaju. Ovaj porezni dodatak iznosi 1 posto i primjenjuje se na osobe koje zarađuju više od propisanog praga dohotka i koje nemaju osiguranje za bolničko liječenje. Prag dohotka za ovu svrhu trenutno iznosi AUD70,000 za samce i AUD140,00 za parove ili porodice.
3. **Doživotno zdravstveno osiguranje** – ova šema potiče osobe da uzmu osiguranje za bolničko liječenje u mlađjoj dobi. Ako osoba uzme bolničko osiguranje poslije 1. jula nakon 31. rođendana, plaćat će viši iznos za istu vrstu osiguranja nego osoba koja je uzela osiguranje prije 1. jula nakon 31. rođendana. Ovaj iznos se povećava 2 posto za svaku godinu koja se odgodi.

Posebni uslovi odnose se na nove doseljenike koji stignu u Australiju poslije 1. jula nakon svog 31. rođendana. Doseljenici ne plaćaju dodatni iznos ukoliko zakluče privatno bolničko osiguranje u roku godine dana nakon što se registruju u Medicare.

Važno je da razmotrite uzimanje bolničkog isiguranja u roku godine dana nakon što se registrujete u Medicare. Ako odlučite čekati više od 12 mjeseci nakon što se registrujete u Medicare, u tom slučaju trebat ćete platiti povećan iznos na doživotno osiguranje u visini od 2 posto za svaku godinu nakon 30. godine kada odlučite uzeti bolničko osiguranje.

Više Informacija

Više informacija o privatnom zdravstvenom osiguranju možete dobiti na sljedećim internet adresama www.health.gov.au i www.phiac.gov.au ili nazovite:

Private Health Insurance Ombudsman

1800 640 695

Private Health Insurance Ombudsman website

www.phio.org.au

Medicinska pomoć

Hitna Pomoć

Hitnu medicinsku pomoć može dobiti u nekim medicinskim centrima ili na odjelima za hitnu pomoć pri bolnicama. Državne i privatne bolnice su navedene pod nazivom 'Hospitals' u telefonskom imeniku [White Pages](#). Informacije o kolima hitne pomoći su date u Poglavlju 3, *Službe za hitne slučajeve*.

Glavne državne bolnice su:

The Royal Hobart Hospital (RHH)

6222 8308

48 Liverpool Street
HOBART

The Launceston General Hospital (LGH)

6348 7111

287 - 289 Charles Street
LAUNCESTON

The North West Regional Hospital (NWRH)

6430 6666

Brickport Road
BURNIE

Na jugu Tasmanije, doseljenici koji su stigli po izbjegličkom i humanitarnom osnovu mogu biti upućeni na besplatni zdravstveni pregled u Refugee and Humanitarian Arrival Clinic (RAHAC) (Ambulantu za tek pristigle izbjeglice i osobe sa humanitarnom vizom).

Kada krenete u bolnicu, ponesite sa sobom sve lijekove koje uzimate kao i svoju Medicare karticu, člansku karticu privatnog zdravstvenog osiguranja, te zdravstvenu (Health Benefits Card) ili penzionersku karticu za popust (Pension Concession Card).

Hitna medicinska intervencija je dostupna 24 sata na dan u državnim bolnicama na odjeljenjima na kojima piše 'Casualty' ili 'Emergency' (hitni slučajevi).

Ako situacija nije hitna tebate tražiti medicinsku pomoć od ljekara opće prakse (GP).

Doktori Opće Prakse (GPs)

Ako se ne radi o hitnom slučaju, najprije otiđite kod svog porodičnog doktora (koji se također zove i 'general practitioner' (doktor opće prakse) ili **GP**) ili u medicinski centar. Možete odabrati doktora i medicinski centar u koji ćete ići – navedeni su u telefonskom imeniku '[Yellow Pages](#)' pod 'Medical practitioners'.

Vaš doktor možda ima **bulk bill** (grupni nalog za naplatu). To znači da će od vas tražiti da potpišete Medicare formular koji doktor šalje u Medicare koji onda plaća doktora. U protivnom, doktor naplaćuje od vas, a vi onda možete tražiti povrat novca od Medicare ili

vašeg fonda privatnog osiguranja (ako na to imate pravo). I u jednom i u drugom slučaju morate sa sobom imati Medicare karticu (i Health Care Card ako je posjedujete).

Tumačenje

Doktori mogu nazvati telefonsku službu koja daje prioritet hitnim medicinskim slučajevima da bi vam tumač prevodio za vrijeme zdravstvenog pregleda. To je besplatna usluga i za vas i za doktora pod uslovom da imate stalni boravak u Australiji ili ste građanin Australije, i kada troškove zdravstvenog pregleda snosi Medicare. Doktor također može unaprijed angažovati tumača da bude lično prisutan ako je to potrebno.

TIS National Doctors Priority Line (24 sata)

1300 131 450

TIS National website

www.immi.gov.au/tis

Izbjeglice i osobe sa humanitarnom vizom

Stavka u programu Medicare koja govori o procjeni zdravstvenog stanja potiče ljekare opće prakse da obave detaljnu procjenu zdravstvenog stanja izbjeglica i ostalih osoba sa humanitarnom vizom u roku šest mjeseci od njihovog dolaska u Australiju. To pomaže ljekarima da ustanove fizičke i mentalne zdravstvene potrebe izbjeglica i da iniciraju preventivne mjere i tretman.

U južnoj Australiji, izbjeglice i osobe sa humanitarnom vizom mogu biti upućene na besplatni zdravstveni pregled u Refugee and Humanitarian Arrival Clinic (RAHAC).

General Practice North vodi ljekarsku ordinaciju za izbjeglice u MRC-u sjever (Refugee Arrivals Clinic). To je besplatna klinika za izbjeglice i osobe sa humanitarnom vizom u sjevernom području u kojoj mogu obaviti ljekarske preglede, vakcinaciju i pomoć oko pronalženja ljekara opće prakse (GP).

Specijalisti

Ne možete ići kod specijaliste a da prije toga niste bili kod doktora opće prakse. Doktor vas može uputiti medicinskom ili drugom **specialist** (specijalisti) na dalje liječenje.

Lijekovi

Ako vaš doktor smatra da vam trebaju lijekovi, daće vam recept koji ćete odnijeti u **chemist shop ili pharmacy** (apoteku). Mnogi lijekovi, kao što su antibiotici, mogu se dobiti samo na liječnički recept. Ako imate **Health Care Card** (karticu za zdravstvenu njegu) ili **Pension Concession Card** (penzionersku karticu za popust) koje izdaje Centrelink, imat ćete pravo na popust za određene lijekove. Takođe morate ponijeti sa sobom Medicare karticu kada idete po lijekove u apoteku.

Važno je da pažljivo pročitate što piše na lijeku i u uputstvu i pitate ako vam nešto nije jasno. Za pomoć ili informacije u vezi lijekova možete se posavjetovati sa apotekarom ili nazvati:

Medicines Line

1300 888 763

(od ponedjeljka do petka, od 9 do 18 sati)

Website

www.nps.org.au

Društveni zdravstveni centri

Community Health Centres (Društveni zdravstveni centri) pružaju zdravstvene usluge osobama svih starosnih dobi uz nisku novčanu naknadu. Svi centri ne pružaju iste usluge. Međutim, usluge koje su često dostupne uključuju brigu o bebama, zdravstvenu edukaciju i unapređivanje zdravlja, fizioterapiju, stomatološke usluge, zdravstvenu njegu, savjetovanje te socijalnu zaštitu. Popis centara nalazi se u telefonskom imeniku White Pages pod naslovom 'Community Health Services' ili 'Health'.

Mentalno zdravlje

Postoji veliki broj usluga za osobe koje imaju problema sa mentalnim zdravljem. U većini slučajeva osobe kojima treba ova pomoć trebaju kontaktirati svog doktora opće prakse ili lokalni zdravstveni centar.

Usluge za osobe koje dolaze iz kulturološki i lingvistički različitih područja

Mnoge bolnice i veliki zdravstveni centri imaju tim zdravstvenih stručnih radnika koji pružaju usluge lokalnim useljeničkim skupinama. Ove usluge obuhvataju savjetovanište, davanje uputa, upućivanje na druge službe i zdravstvene informacije. Nazovite lokalnu bolnicu ili društveni zdravstveni centar i provjerite da li imaju **Multicultural Health Worker** (Multikulturalnog zdravstvenog radnika) za vaš jezik.

Informativni centar za doseljenike (Migrant Resource Centre) pruža određene usluge lokalnim doseljeničkim zajednicama i nekim tek pristiglim doseljenicima (zavisno od vrste vize i ispunjavanju uslova). Ove usluge mogu uključiti psihološku pomoć, savjete, upućivanje na ostale službe i zdravstvene informacije. Pogledajte Poglavlje 4, Gdje se obratiti za pomoć?

Neke državne zdravstvene službe imaju kontakt osobu koja radi sa klijentima raznih etničkih pripadnosti kao što su Housing Tasmania i Oral Health Service. Ako vam treba tumač dajte to službi do znanja. Ako imate bilo kakvih problema u pristupu državnoj zdravstvenoj službi pozovite 6222 7656.

Sigurnost djece i prevencija nezgoda

Kidsafe, australska fondacija za prevenciju dječijih nezgoda, je nevladina organizacija koja daje informacije i usluge vezane za sigurnost djece i prevenciju od nezgoda roditeljima i zajednicama. Nekoliko prevedenih informativnih listića mogu se naći na Kidsafe web stranici u dijelu sa informacijama o Zapadnoj Australiji i Viktoriji.

Kidsafe TAS

6249 1933

Pomoć na ostalim jezicima

131 450

Website

www.kidsafe.com.au

Vakcinacija

Vakcinacija pruža zaštitu djeci (i odraslima) od štetnih infekcija. Vakcinacija nije obavezna, ali se preporučuje za svu djecu. Neke države (Novi južni Vels, Viktorija, Tasmanija i ACT) i teritorije traže potvrdu o vakcinaciji kada se dijete upisuje u obdanište ili školu. Na taj način obdanište ili škola znaju koja djeca nisu vakcinisana. Djecu može vakcinisati vaš porodični doktor ili to možete obaviti u vašem društvenom zdravstvenom centru

Ako vakcinaciju želite obaviti u vašem društvenom zdravstvenom centru ili lokalnoj općini, trebaćete ih kontaktirati da saznate koje vakcinacije oni obavljaju i u koje vrijeme.

Ako vaše dijete nije vakcinisano, možda nećete imati pravo na isplatu za uslugu čuvanja djece.

Vaše dijete mora obaviti sve potrebne vakcinacije ili imati izuzeće od vakcinisanja da biste mogli primiti Child Care isplatu.

National Immunisation Infoline

1800 671 811

Australian Childhood Immunisation Register

1800 653 809

National Immunisation website

<http://immunise.health.gov.au>

Stomatološke usluge

U vašoj općini postoje privatne stomatološke ordinacije koje obično naplaćuju usluge. Možda želite imati privatno zdravstveno osiguranje koje će vam pomoći u plaćanju stomatoloških usluga.

Tasmanian Oral Health Service (Zdravstvena služba za oralnu njegu) pridaje veliku važnost prevenciji – redovna zubna njega se preporučuje da bi zubi i usna šupljina bili uvijek zdravi. Ova služba nudi ograničen opseg usluga osobama koje imaju Centrelink kartice za popust i ispunjavaju uslove (vidi Poglavlje 8, *Socijalna pomoć* da provjerite da li imate pravo na popust). Te usluge uglavnom obuhvataju ublažavanje bolova i osnovnu oralnu njegu. Oral Health Services obavlja besplatan pregled zuba za djecu od rođenja do 18 godina starosti. Za ostale informacije razgovarajte sa svojim doktorom, medicinskim centrom, društvenim zdravstvenim centrom, kontaktirajte:

Oral Health Services

http://www.dhhs.tas.gov.au/health_and_wellbeing/oral_health

Telefonske brojeve možete naći u imeniku White Pages pod Health and Human Services, Department of.

Služba za zdravlje djece i roditelje

Služba za zdravlje djece i roditelje (The Child Health and Parenting Service) pruža niz zdravstvenih usluga za porodice koje imaju djecu ispod pet godina, koja pohađaju osnovnu školu i omladinu između 12-25 godina starosti. Osoblje nudi podršku, vrši procjene, daje informacije i upućuje na ostale službe. Općenito, za ove usluge se ne plaća. Za više informacija, kontaktirajte:

Child Health Centres

www.dhhs.tas.gov.au

Regional Office North

1st Floor
13 Mulgrave St
LAUNCESTON
Tel: **6336 2130**

Regional Office South

Inga Building
St Johns Park
NEW TOWN
Tel: **6230 7899**

Regional Office East North West

Devonport
23 Steele St
DEVONPORT
Tel: **6421 7850**

Regional Office West

North West Burnie
11 Jones St
BURNIE
Tel: **6434 6451**

Ako kao roditelj imate ozbiljnih problema sa djecom, možete nazvati **Parenting Line** koja pruža savjete 24 sata na dan:

Parenting Line

1300 808 178

Ostale usluge

Family Planning (Planiranje porodice) ima ambulante u kojima radeiskusni doktori i medicinske sestre, te pruža kvalitetnu njegu u području polnog i reproduktivnog zdravlja, te sveobuhvatno obrazovanje za roditelje i grupe u zajednici.

Hobart – 2 Midwood St, New Town

6228 5244

Launceston – 269 Wellington St, Launceston

6343 4566

North West – 1 Pine Ave, Upper Burnie

6431 7692

Sexual Health Service Tasmania (Služba za polno zdravlje) pruža **besplatnu i povjerljivu** sveobuhvatnu uslugu u okviru koje daje priliku osobama da poboljšaju svoje seksualno zdravlje i boljitak. Ima ambulante u kojima se obavljaju pregledi i tretmani, te pruža informacije i psihološko savjetovanje.

Telefon (8:30 – 17 sati radnim danom)	1800 675 859
Hobart – 60 Collins Street, Hobart	6233 3557
Launceston – 42 Canning Street, Launceston	6336 2216
Devonport – 23 Steele Street, Devonport	6421 7759
Burnie – 11 Jones Street, Burnie	6434 6315

Žensko zdravlje

Women's Health Information Line (Informativna služba o ženskom zdravlju) pruža informacije o općim zdravstvenim problemima, zdravlju u srednjim godinama, službama koje pomažu ženama, državnim i društvenim organizacijama, te se povezuje sa bi-kulturalnim zdravstvenim programima za žene.

Women's Health Information Line (Informacije o ženskom zdravlju)
(Radnim danom od 9 do 17 sati) **1800 675 028**
Informacije putem e-maila womens.health@dhhs.tas.gov.au

Hobart Women's Health Centre (Zdravstveni centar za žene u Hobartu) - je pristupačna zdravstvena služba za žene bez obzira na dob, invalidnost, mjesto stanovanja, polnu opredijeljenost, finansijski status i etničku pripadnost. Centar ima doktoricu i može davati informacije i upućivati na ostale službe.

Hobart Women's Health Centre
25 Lefroy Street
NORTH HOBART
Tel: **6231 3212** ili **1800 353 212**
E-mail: info@hwhc.com.au

Korištenje usluga njege za starije osobe

Rezidentna njega je namijenjena starijim osobama koje ne mogu više živjeti same kod kuće iz raznih razloga, kao što su bolest, invalidnost, smrtni slučaj u porodici, hitni slučaj, zbog potreba njihovih njegovatelja, porodice i prijatelja, ili samo zato što je teže živjeti sam kod kuće bez pomoći. Oni kojima treba niži stupanj njege od onoga koji se nudi u domovima možda žele razmotriti samostalan život u stanovima ili penzionerskim naseljima.

Timovi za procjenu potrebne njege (Aged Care Assessment Teams - ACATs) daju savjete o tome koje su vrste usluga koje finansira australijska vlada vama potrebne da biste mogli nastaviti život kod kuće ili da li trebate ići u dom za njegu starijih osoba.

Postoji 5 faza kroz koje morate proći kada želite dobiti mjesto u domu za njegu starijih osoba. To su:

- Procjena prava na dom
- Pronalaženje doma
- Izračunavanje troškova
- Predavanje zahtjeva
- Useljavanje i navikavanje

Za pomoć oko bilo kakvih pitanja vezanih za njegu starijih osoba, kontaktirajte:

Aged and Community Care InfoLine

1800 500 853

Seniors website

www.seniors.gov.au

Carelink centri na federalnom nivou daju informacije i pomoć osobama koje njeguju starije i onesposobljene osobe. Za više informacija kontaktirajte:

Commonwealth Carelink Centri
Carelink Centres website

1800 052 222
www.commcarelink.health.gov.au

Federalni Care Link centri

Tasmania Respite and Care Link pružaju informacije o službama u zajednici za njegu starijih osoba, za osobe sa onesposobljenošću i ostalim pomoćnim službama. Centri pružaju sljedeće lokalne informacije:

- vrste postojećih službi i kako ih kontaktirati
- ko ima pravo na ove usluge
- da li se za ove usluge išta plaća
- službe koje procjenjuju potrebe i pravo na staračku njegu kad su u pitanju paketi usluga za njegu starijih osoba u zajednici ili prijem u staračke domove.

Vaš najbliži centar ima informacije o sljedećim službama u vašem području:

- pomoć u kući, preuređivanje kuće i održavanje
- usluge za ličnu, zdravstvenu njegu i privremenu njegu (odmjena za njegovatelja, tzv. 'respite care')
- prevoz i usluge dostave obroka
- usluge za osobe sa onesposobljenošću
- centri za dnevnu njegu i terapiju
- procjena potrebne njege i prava na njegu, uključujući timove za procjenu njege za starije osobe (Aged Care Assessment Teams)
- posebne službe za demenciju
- pomoć kad je u pitanju kontinencija (nevoljno curenje urina)
- podrška za njegovatelje
- paketi usluga za njegu starijih osoba koje žive kod kuće (Community Aged Care Package)
- domovi za njegu starijih osoba
- niz srodnih usluga zdravstvene njege (npr. podijatrija, fizioterapija)
- grupe za pružanje podrške

Tasmania Respite and Care Link službu mogu koristiti svi uključujući starije Australce, osobe sa onesposobljenošću, njihove porodice i njegovatelji, doktori opće prakse i ostale službe.

Da biste kontaktirali vaš lokalnu službu **Tasmania Respite and Care Link** nazovite ili posjetite web stranicu:

Telephone

1800 052 222

Website

www9.health.gov.au/ccsd/

Ostale informacije

Za ostale informacije i detalje o zdravstvenim uslugama, obratite se vašem mjesnom doktoru, medicinskom centru, društvenom zdravstvenom centru, bolnici ili pitajte u apoteci.

Department of Health and Human Services

(Ministarstvo za zdravlje i društvene usluge)

1300 135 513

Multicultural Health and Wellbeing (Multikulturalno zdravlje)

6222 7656

12. Rekreacija i sredstva informisanja

Vanjske aktivnosti

Australija je veoma pogodna za vanjske aktivnosti kao što su putovanja, hodanje po šumi, kampovanje i sport. Postoje nekoliko sigurnosnih pravila koja trebate imati na umu kada uživate u vanjskim aktivnostima:

- Kada ste na plaži, plivajte samo u onim dijelovima u kojima patrolira spasilačka služba. Uvijek plivajte između zastavica. Spasilačka služba ne patrolira na svim plažama.
- Izbjegavajte da sami plivate ili lovite ribu
- Nosite šešire i kape kada je vani sunčano da ne dobijete opekotine i rak kože. Ovo je posebno važno za malu djecu i mnoge škole insistiraju na tome da djeca nose šeširiće za vrijeme ljetnih mjeseci.
- Koristite kremu za zaštitu od sunca. Možete je kupiti u apoteci ili supermarketu.
- Paljenje vatre i roštiljanje nisu dozvoljeni u total fire ban danima (danima kada je zabranjeno paljenje vatre). Za informacije o danima kada je zabranjeno paljenje vatre nazovite:

Vremenska prognoza **1196**

Bureau of Meteorology www.bom.gov.au/weather/

The Royal Life Saving Society Australia www.royallifesaving.com.au

Swim Australia www.swimaustralia.org.au

Kidsafe www.kidsafe.com.au

Također pogledajte:

Department of Primary Industries and Water **1300 368 550**

Sredstva informisanja

Većina prodavnica novina u većim kupovnim centrima ima novine na raznim jezicima, ali ako ne drže baš one koje vi želite, možete ih zamoliti da vam ih naruče.

Special Broadcasting Service (SBS) je televizijska i radio stanica koja ima programe na mnogim jezicima koji se govore u zajednici. Sedmični program izlazi u novinama u velikim gradovima. Listu etničkih radio stanica možete naći na Internet stranici **National Ethnic and Multicultural Broadcasters' Council (NEMBC)**:

Ovo su neke od lokalnih radio stanica koje imaju multikulturalne sadržaje:

Radio stanica	Frekvencija
SBS Radio (Hobart)	105.7 MHz (FM)
City Park Radio (Launceston)	103.7 MHz FM)
7DBS (Wynyard)	106.1 MHz (FM)
Edge Radio (Hobart)	99.3 MHz(FM)

U Australiji, neke televizijske usluge su besplatne a za neke se plaća pretplata. **Prije zaključivanja bilo kakvog ugovora sa komunikacijskim službama**, svi potrošači trebaju provjeriti da li im je usluga na koju se obavezuju potrebna s obzirom na njihovu situaciju.

Internet

Postoji mnogo programa koji pružaju besplatan ili povoljan pristup Internetu te obuku za one koji inače ne bi imali ovaj pristup. Za ostale informacije kontaktirajte vašu općinu ili lokalnu školu (u unutrašnjosti i udaljenim područjima). Javne biblioteke možda imaju besplatan pristup internetu.

Pristup Internetu takođe imate u lokalnim bibliotekama i centrima u kojima možete koristiti Internet (pogledajte Poglavlje 14, *Lokalna uprava I društvene usluge*)

Australian Library Gateway

www.nla.gov.au/libraries

Australian Internet Cafes

www.gnomon.com.au/publications/netaccess/

Women's Health (South) Computer Confidence nudi besplatnu obuku iz korištenja kompjutera i interneta za žene svih starosnih dobi. Da biste rezervisali termin kontaktirajte:

Women's Health (South) Computer Confidence

90 Davey Street

HOBART

Tel: 6222 7247

U lokalnim bibliotekama (besplatno) i centrima sa online uslugama omogućen je pristup Internetu. Vidi Poglavlje 14, *Lokalna vlada i usluge u zajednici*.

13. Ministarstvo za useljeništvo i državljanstvo

Department of Immigration and Citizenship (DIAC) (Ministarstvo za useljeništvo i državljanstvo) je mjesto koje kontaktirate u vezi pitanja vezanih za vizu i australijsko državljanstvo. Na DIAC web stranicama Living in Australia također ćete naći mnogo općih informacija uključujući one o naseljavanju.

DIAC informacije **131 881**

DIAC website www.immi.gov.au

Living in Australia web pages www.immi.gov.au/living-in-australia

Regionalni uredi DIAC pružaju niz usluga koje se tiču useljavanja, kao što su vize i dozvole, prijave za privremeni ili stalni boravak:

Tasmanian DIAC Office

Ground Floor
Tower Building
188 Collins St
HOBART TAS 7000

Australijsko državljanstvo

Za većinu stanovnika sa stalnim boravkom, prvi korak ka australskom državljanstvu predstavlja uspješno polaganje ispita o državljanstvu. Da biste se pripremili za ovaj test, trebate pročitati knjigu o državljanstvu, koja se nalazi na web stranici u produžetku.

Kad položite ispit i zadovoljite ostale kriterije za australsko državljanstvo, uključujući određen period boravka u Australiji i dobar ugled, morat ćete predati zahtjev za australsko državljanstvo. Ako je vaš zahtjev uspješan bit ćete pozvani na svečanu ceremoniju. Na ceremoniji, većina odraslih osoba koje traže državljanstvo moraju polagati zakletvu (Pledge of Commitment) prije nego što postanu australijski državljani. Za više informacija uključujući uslove koje trebate ispunjavati i formulare kontaktirajte:

Citizenship Information Line (u Australiji) **131 880**

Citizenship website www.citizenship.gov.au/

Nakon što postanete australski državljanin, možete podnijeti zahtjev za australski pasoš. Ako zadržite državljanstvo druge države uporedo sa australskim državljanstvom, prilikom putovanja u i iz Australije koristite australijski pasoš.

Svi australski državljani od 18 godina naviše imaju obavezu da se upišu u glasački registar. Na ceremoniji dodjele državljanstva imate priliku da to učinite. Možete to obaviti i sa 17 godina tako da biste bili spremni da glasate čim navršite 18 godina.

Upisne formulare možete dobiti u poštama, uredima Australijske glasačke komisije (Australian Electoral Commission - AEC) i na AEC web stranici. Popunjavanjem jednog formulara registrujete se za federalne, državne/teritorijalne i lokalne izbore. Svaki put kada promijenite adresu morate popuniti novi formular. Detaljnije informacije možete dobiti na web stranici (uključujući informacije na ostalim jezicima) ili nazovite AEC ako imate bilo kakvih pitanja.

Australian Electoral Commission (AEC) **13 23 26**

AEC website www.aec.gov.au

Resident Return Visa (Residentne povratne vize)

Ako ste stalni stanovnik Australije koji planira da privremeno napusti Australiju i želi se vratiti u Australiju, trebate vam **Resident Return Visa** (Residentna povratna viza). Kontaktirajte DIAC da biste znali da li vam treba viza za povratak u Australiju.

Dolazak članova porodice u posjetu u Australiju

Dolazak U Posjetu

Posjetioци treba da zatraže vizu koja pokriva kompletan period njihovog boravka u Australiji. Svaka vrsta turističke vize ima priložene specijalne uslove, zato kontaktirajte najbliži **Australian Overseas Immigration Office** (Australijski imigracioni ured u inostranstvu) za više informacija (vidi u produžetku).

Sistem **Electronic Travel Authority (ETA)** (Elektronskog odobrenja putovanja) dostupan je za vlasnike pasoša iz više od 30 zemalja putem ovlaštenih putnih agencija i avio kompanija i u većini australijskih diplomatskih ureda. ETA omogućava mnogim posjetiocima koji dolaze u kratku posjetu u Australiju da dobiju odobrenje da putuju u Australiju u isto vrijeme kada rezervišu putne karte. Za ETA nije potrebno popunjavanje formulara za vizu. Za više informacija posjetite web stranicu www.eta.immi.gov.au.

Useljenje

Postoje tri glavna dijela programa useljavanja u Australiju :

- **Family migration** (Porodično useljavanje). Kandidat treba da ima rođake u Australiji koji će mu biti sponzori.
- **Skilled migration** (Useljavanje osoba sa stručnim kvalifikacijama). Kandidat mora imati stručne kvalifikacije ili posebne sposobnosti koje će pomoći privredi ili drugim oblastima australijskog života.
- **Refugee, Humanitarian, Special Humanitarian and Special Assistance programs** (Izbjeglice, humanitarni, specijalni humanitarni program i program specijalne pomoći).

Postoje strogi zahtjevi za svaku kategoriju useljavanja koje vaši rođaci moraju zadovoljiti da bi se doselili. Pravila useljavanja su kompleksna i često se mijenjaju, tako da je najbolje kontaktirati DIAC za informacije koje se odnose upravo na vaš slučaj. Za detaljnije informacije pogledajte stranicu:

Migrating to Australia

www.immi.gov.au/immigration.htm

Popis australijskih imigracionih ureda u inostranstvu se nalazi na adresi:
www.immi.gov.au/contacts/overseas/index.htm

14 Lokalna uprava i društvene usluge

Australija ima tri sfere uprave: na federalnom nivou, na nivou države ili teritorije i lokalnu. Vaša lokalna općina se brine o oblasti u kojoj živite i pruža mnoge važne usluge koje mogu koristiti svi ljudi koji žive u toj lokalnoj zajednici. Općine se uglavnom finansiraju porezom koji plaćaju lokalni vlasnici kuća i imanja. Da biste koristili ove usluge ne morate posjedovati nekretninu.

Društvene usluge

Lokalne općine često daju javne sale društvenim grupama na korištenje, te imaju sportske, rekreativne i kulturne sadržaje.

Općine takođe mogu da nude razne vrste usluga kao što su dječiji zdravstveni centri, obdaništa, osobe koje rade sa mladima, te usluge za starije i onesposobljene osobe.

Multikulturalne usluge

Mnoge lokalne općine imaju multikulturalne i društvene radnike koji vam mogu pružiti potrebnu pomoć i savjet kada započinjete život u Australiji. Neke imaju i usluge namijenjene posebnim potrebama starijih građana koji dolaze iz kulturološki i lingvistički različitih područja.

Informativni centri za doseljenike (Migrant Resource Centres) organizuju posebne aktivnosti za grupe kao što su mlade osobe. Multikulturalno vijeće Tasmanije (Multicultural Council of Tasmania) takođe ima omladinsku grupu. Za kontakt podatke pogledajte Poglavlje 4, *Gdje se obratiti za pomoć* .

Biblioteke

U većini područja se nalaze biblioteke gdje se građani mogu učlaniti i besplatno posuđivati knjige. Biblioteke takođe imaju ili mogu naručiti knjige koje nisu na engleskom jeziku. U većini biblioteka imate i pristup Internetu.

Državna biblioteka (State Library of Tasmania) ima 47 svojih biblioteka širom Tasmanije koje nude razne vrste dnevnih novina, časopisa, knjiga, CD-a, muzičkih i video kaset, te besplatni pristup Internetu. Svi građani Tasmanije imaju pravno na besplatno učlanjenje. Za detaljnije informacije posjetite biblioteku ili pogledajte web stranicu www.statelibrary.tas.gov.au.

Access Centres su društveni centri u kojima registrovani korisnici imaju pristup kompjuterima i Internetu. Lokacije ovih centara možete naći u telefonskom imeniku "White Pages" pod 'Online Access Centres' ili na web stranici www.tco.asn.au.

Ostale usluge

Općine održavaju lokalne puteve, obezbjeđuju javne toalete i brinu se da lokalne radnje i restorani zadovoljavaju odgovarajuće zdravstvene standarde. One kontrolišu izgradnju objekata, i ako želite da napravite izmjene na svojoj kući, morate se obratiti svojoj lokalnoj općini za odobrenje.

Općine su odgovorne za odvoz smeća i njegovu preradu. Provjerite u općini ili kod komšija kada se odvozi smeće.

Više informacija

Posjetite svoju lokalnu općinu ili lokalnu biblioteku za ostale informacije o uslugama koje su dostupne u vašoj blizini. Telefonski brojevi i adrese općina dati su u telefonskom imeniku

'White Pages' pod imenom vaše lokalne oblasti. Zapamtite, oni su stručnjaci za vašu lokalnu oblast! Informacije o lokalnoj upravi možete također naći na web stranici www.gov.au

Za popis općina i njihove kontakt podatke posjetite stranicu:

Local Government Association of Tasmania (LGAT)

www.lgat.tas.gov.au